मुगूम कार्मारोङ गाउँपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

तयार गर्ने

मुगूम कार्मारोङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पुलु, मुगु-कर्णाली प्रदेश

दस्तावेज : स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना (LAPA)

योजनाको अवधि:

तयार गर्ने: मुगूम कार्मारोङ

प्राबिधिक सहजीकरण:

आवरण चित्र:

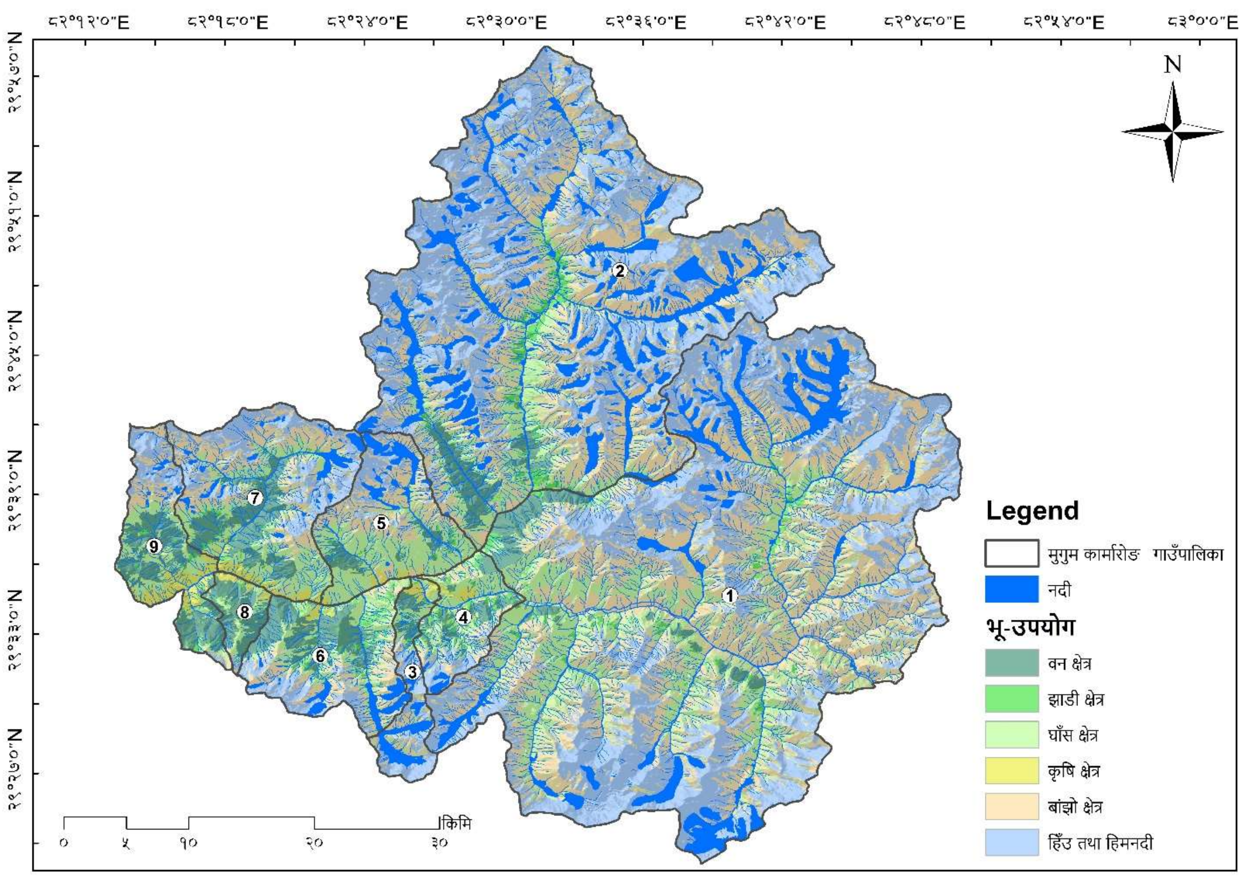

धन्यवाद ज्ञापन

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साझा चुनौतिका रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा विगतका अनुभव, अन्तराष्ट्रिय सन्दर्भ र नेपालमा भएको राज्य पूर्नसंरचना अनुकूल हुनेगरी नेपाल सरकारले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र जलवायु नीति २०७६, जारी गरिसकेको छ भने स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणको समग्र प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्दछ भन्ने सैद्धान्तिक अवधारणामा आधारित रही परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ पारीत भैसकेको छ।

यो परिमार्जित खाकाले स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरु पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ।यसै सन्दर्भमा स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेको असरहरुसंग सामना गर्न सक्नेक्षमताको अभिवृद्धि गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यका साथ मुगु जिल्लाको मुगम कर्मारोंग गाउँपालिकाको संकटासन्नता, सम्मुखता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणको आधारमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाले निर्दिष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरुलाई अवलम्वनगरी बहुसरोकारवाला निकायहरु जस्तै गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखा प्रमुख, स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको प्रतिनिधि, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरु, महिला तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहभागीतामा वडा स्तरवाट पहिचान भएको प्रकोप तथा अनुकूलनका प्रयासहरुलाई समेत समावेश गरी यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

यो कार्ययोजना मिति ....., २०७७ देखि........, २०७८ सम्म मुगूम कार्मारोङ गाउँपालिकाको विभिन्न तहमा संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीवाट तयार गरिएको हो। सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो कार्ययोजना तयार भएको थियो।

परिच्छेद १ सामान्य परिचय

१.१ मुगु जिल्लाको परिचय

१.१.१ भौगोलिक अवस्थिति

पुर्व	डोल्पा
पश्चिम	बाजुरा
उत्तर	चिनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बत
दक्षिण	जुम्ला र कालिकोट
क्षेत्रफल	
उचाई	

१.१.२ राजनैतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

प्रदेश	कर्णाली
जिल्ला	मुगु

सदरमुकाम	गमगढी
स्थानीय तह	४ (३ गाउँपालिका, १ नगरपालिका)

१.२ मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिकाको परिचय

मुगु जिल्लाको उत्तरको सीमा नजिक पर्ने मुगु गाउँ लागायतको क्षेत्रलाई मुगुम र दक्षिण पश्चिमतिरका अरू १२ वटा गाउँहरूलाई स्थानीयस्तरमा १२ करान भनेर परिचित गाउँहरूलाई समेट्ने कार्मारोङ क्षेत्रलाई मिलाएर मुगुम कार्मारोङ भनि यस पालिकाको नामाकरण गरीएको छ।

१.२.१ भौगोलिक अवस्थिति

पुर्व	शे–फोक्सुन्डो गाउँपालिका (डोल्पा)
पश्चिम	छायाँनाथ रारा नगरपालिका (मुगु) , चंखेली गाउँपालिका (हुम्ला)
उत्तर	चीनको स्व–शासित क्षेत्र तिब्बत
दक्षिण	दक्षिणमा जगदुल्ला गाउँपालिका (डोल्पा) तथा पातरासी गाउँपालिका (जुम्ला)
क्षेत्रफल	२१०६ वर्ग किलोमिटर
उचाई	२१०१ देखि ६६१६ मिटर

१.२.२ राजनैतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

प्रदेश	कर्णाली
जिल्ला	मुगु
गाउँपालिका केन्द्र	पुलु
वडाहरु	९
साविकका गाविसहरु	मुगु, डोल्फु, किम्री, पुलु र माङग्री

१.२.३ सामाजिक तथा साँस्कृतिक अवस्था

जातजाती	छायल, चिमाथ र पापू वाहेका अन्य स्थानमा भोटे समुदायको बसोबास
भाषा	भोटे तथा खस

१.२.४ जलवायु

समुद्री सतह देखी करीब २४०० देखी ६६१६ मीटर सम्म उचाईमा रहेका यस गाउँपालिकामा तल्लो भागमा गर्मि तथा माथिल्लो हिमाली भागमा ठण्डा हावापानी रहेको छ जसको कारण हिउँदमा माथिल्लो भागमा धैरै चिसो र तल्लो भागा गर्मी सिजनमा धैरै गर्मी हुने गर्दछ। सिजनमा यहाँको हावा पानी स्वास्थ्यका लागि फाईदा जनक छ। प्रायः अषाढ देखी भदौ महिना सम्म बढी बर्षा सिजन हो। तापक्रम तथा बर्षालाई आधार मान्दा यो गाउँपालिका बाढी, पहिरो, आगलागी, ठुलो बर्षा र सुख्खा खडेरी नै मुख्य प्रकोप हुन। मुगुको मासिक औसत बर्षा ७०६ मि.मि छ भने

मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिकाको औषत वर्षा ४७४ मि.मि. (जिल्ला कृषि विकाश कार्यक्रम तथा तथ्यांक एक झलक आ.व. ०७१\०७२) रहेको छ। यस जिल्लाको तापक्रम अधिकतम ३०० सेल्सियस र न्युनतम १२० सेल्सियस रहेको पाइन्छ (जिल्ला कृषि विकाश कार्यक्रम तथा तथ्यांक एक झलक आ.व. ०७१\०७२,मुगु)।

हावापानि	शितोष्ण
वार्षिक औषत वर्षा	
तापक्रम अधिकत	
तापक्रम न्यूनतम	
धार्मिक, साँस्कृतिक क्षेत्र	नेपालकै सबैभन्दा ठुलो ताल रारा हुनुको साथै रारा राष्ट्रिय निकुञ्ज, शेफोक्सन्डो राष्ट्रिय निकुञ्ज, छाँयानाथ ठाकुर छाँयाक्षेत्र, ऋणमोक्ष भगवती, बचन बोल्ने गुम्बा, तिहार गुम्बा, चुच्चेमारा, प्वाल परेको हिमाल, कैकी हिमाल

१.३ सामाजिक, आर्थिक तथा मानविय अवस्था

१.३.१ सामाजिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको कुल घरपरिवार संख्या १,०२९ र जनसंख्या एवम् औसत परिवारको आकार ५.२४ जना प्रतिपरिवार रहेको छ। यस सम्बन्धि वडागत विवरण देहायबमोजिम रहको छ। केन्द्रिय तथ्यांक विभाग, २०७४ का अनुसार यस नगरपालिकामा कुल ५३९६ जनसंख्या रहेको छ। जसमध्ये २५९८ महिला

र २७९८ पुरुष रहेका छन् । यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्यामा महिलाको अनुपात करिब ५२ प्रतिशत र पुरुषको ४८ प्रतिशत हुन आउँछ । मुगुम कार्मारोङ गाउपालिकाको जनसंख्या विवरण तलको तालिका मा दिईएको छ ।

तर मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिका र यहाँ कार्यरत संस्था कारानी सामुदायिक विकास केन्द्र द्वारा गरिएको सर्वेक्षण २०७६ अनुसार गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या स्थायी र अस्थाई बासि गरि ९४२१४ रहेको छ । जुन २०६८ को राष्ट्रिय जनगणना अनुसारको जनसंख्या भन्दा ३३७३ ले बढी हो ।

वडा नं	घरपरिवार	जनसंख्या			औसत परिवार संख्या
		पुरुष	महिला	जम्मा	
१	९१	१७९	२०६	३८५	४.२३
२	१५३	४४०	४५८	८९५	५.८७
३	४२	८६	११३	१९९	४.७९
४	७२	१७३	२०७	३८०	५.२५
५	१३३	२९१	३३६	६२७	४.७३
६	८३	२१३	२५५	४६८	५.६१
७	१५९	४११	४२६	८३७	५.२६
८	१३८	३४०	३७६	७१६	५.२०

९	१५८	४६५	४२२	८८६	५.६०
जम्मा	१०२९	२५९८	२७९८	५३९६	५.२४

यस मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिकाको, राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसारको उमेरगत जनसंख्याको विवरण तलको चित्रमा देखाईएको छ । यस गाउँपालिकाको २०६८ को जनगणनाको तथ्यांक अनुसार ४० वर्ष भन्दा कम उमेर समुहको जम्मा जनसंख्याको ७४ प्रतिशत रहेको छ ।

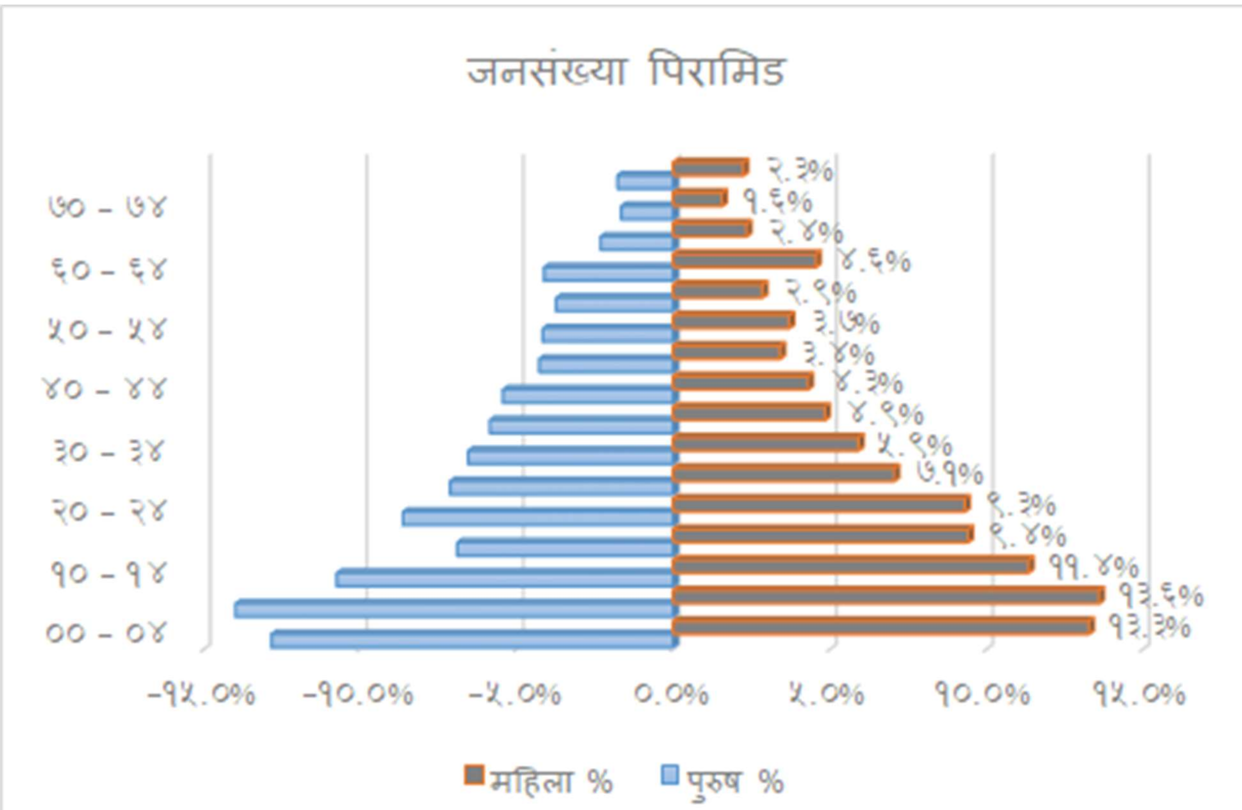

१.३.२ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था

यस गाउँपालिकाको करिब ८० प्रतिशत जनसंख्या कृषि पेशामा संलग्न रहेका छन् भने ८ प्रतिशत जनसंख्या व्यापारमा संलग्न रहेका छन् भने बाँकि अन्य पेशमा संलग्न रहेका छन् । प्राकृतिक रूपमा पाइने यार्सागुम्बा, कुट्की, चिराइतो, पाँचऔँले, सेतो चिनी, वन लसुन, गुच्ची च्याउजस्ता जडीबुटीहरूलाई यस गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको मुख्य स्रोतका रूपमा रहेको छ । पशु एवं वन-जन्य कच्चा पदार्थको सुलभ उपलब्धता, छायाँनाथ तथा कोईकि हिमाल, तिहार गुम्बा, बचन बोल्ने गुम्बा तथा डोप्फु तामा खानीको प्रवर्धनले यस क्षेत्रको पर्यटन विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने देखिन्छ । पशुपालनका रूपमा यस क्षेत्रमा मुख्यगरी चौँरी, झोवा, तथा भेडाबाख्रा पालन गरी आर्थिक उपार्जन गर्ने गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको सिमाना चीनसँग जोडिएकाले चीनसँगको व्यापार विस्तारबाट यहाँका बासिन्दाहरूको आर्थिक गतिविधि बढ्नुका साथै पदमार्गको प्रचार प्रसार तथा स्तर उन्नतिबाट युवाहरूको रोजगारी सृजना हुने देखिन्छ ।

१.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

१.४.१ वन सम्बन्धि विवरण

उच्च हिमाली भेगमा पाइने अमूल्य जडिवुटीहरुले गर्दा मुगुम कार्मारोङ गाउपालिका धनी रहेको छ । यस गाउपालिकामा पाइने मुख्य जडिबुटीहरुमा जटामासी, अत्तिस, कटुकी, सुगन्धवाल, गुच्चीच्याउ, भुल्ते, सतुवा, पदमचाल, चिराईतो, सिलाजित, पाँचऔले, विष, बोझो, याक्चागुम्बा, पाखनवेद आदि हुन । जडिबुटी व्यवस्थापन अन्तर्गत जडिबुटीको जीवनचक्र, यसको भागहरु, फसल लिने समय, संकलन तथा खेती, प्रसोधन, व्यापार पर्दछ । जडिबुटी गाउपालिकाबासीको आम्दानीको एक महत्वपूर्ण श्रोत हो ।

यहाँका जनताको जीविकोपार्जनको प्रमुख माध्यम पशुपालन, जडिबुटी तथा काठ दाउरा, मह आदीको आधार वन नै हो । भौगोलिक बनावट, हावापानीको विविधताका कारण यहाँको वन, वनस्पती र चराचुरुङ्गीमा पनि विविधता रहेको छ । यहाँ उच्च हिमाली क्षेत्र, हिमाली क्षेत्र देखि मध्य पहाडी क्षेत्र र नदी किनार तथा वेशीहरुमा क्रमशः शितोष्ण

समशितोष्ण र उष्ण हावापानी र सोही अनुसारको वनस्पती, वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गीहरु पाइन्छ। यस जिल्लामा पाईने वनहरुमा बढि मात्रामा सल्लाको वन हो भने अन्य वन पनि पाइन्छ। जिल्लाको तल्लो भेगमा खोटे सल्लाको जंगलरहेको छ भने कर्णाली नदीको किनारमा उत्तिस, वेत, वाँझ, ओखर, चुली, पाँगर, खाँबु, ढैटेल, रिठा, रिगो आदिको मिश्रित वन रहेको पाइन्छ। यहाँका वनजंगल र पाटनहरुमा विभिन्न किसिमका महत्वपूर्ण जडिवुटी पाईन्छन।

मुख्य गरेर जिल्लाको उत्तरी तथा हिमाली क्षेत्रमा धुपी, देवदार, ठिंग्रे सल्ला, भोज पत्र, लौठ सल्ला लगायत उच्च क्षेत्र र शितोष्ण हावापानी अनुसारको रुख विरुवा तथा अन्य वनस्पतीहरु तथा जडिबुटीमा यार्सागुम्बा, गुच्ची च्याउ, पाँचऔले पाइन्छ। वन्यजन्तुहरुमा हिउँ चितुवा, कस्तुरी, झारल नावर आदि पाइन्छ। यसै गरी समशितोष्ण हावापानी भएका हिमालको तल्लो भागमा, गोब्रे सल्ला, ओखर, भोजपत्र, पापै सल्ला, ओखर, चुली जस्ता रुखहरु जटामसी अतिस, पदमचाल, पाँचऔले, डाँलेचुक, विष जस्ता वहुमुल्य जडिबुटीहरु, कस्तुरी, घोरल, भालु, बाघ र नावर जस्ता वन्यजन्तुहरु र डाँफे, कालिज जस्ता चराचुरुङ्गी पाइन्छ।

यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न सामुदायिक वनहरुको विवरण तथा उक्त वनमा पाईने मुख्य वनस्पति तथा वन्यजन्तुको विवरन तलको तालिकामा देखाईइको छ।

वार्ड न.	क्रं.सं.	टोलको नाम	सामुदायिक वनको नाम	लाभान्वित घरधुरी	मुख्य वनस्पति तथा वन्यजन्तु
2	१	मुगु	काङमार्बु सामुदायिक वन	१५०	सल्ला, ठिग्रे सल्ला, यार्सागुम्बा, कटुकी,हिड्डे, पाँच औंले, भुल्ते, वन लसुन, घुच्ची च्याउ, अत्तिस आदि
2	२	मुगु	तादांकचे सामुदायिक वन	१५०	सल्ला, ठिग्रे सल्ला, यार्सागुम्बा, कटुकी,हिड्डे, पाँच औंले, भुल्ते, वन लसुन, घुच्ची च्याउ, अत्तिस आदि
3	२	खारी	ढोवागाङ वन उपभोक्ता समूह	४६	कटुकी,बन लसुन,खिरौंला,पाँचऔंले
3	१	ताखा	सावाढुक वन उपभोक्ता समूह	५५	सल्लो,धुपी,थिन्ग्रे सल्लो ,गुच्ची सल्लो ,च्याउ

4	२	कार्ति	कार्ति सामुदायिक वन	३२	सल्ला धुपी, भोजपत्र, चुली, ओखर, घोरल, झारल, मृग, बदेल, भालु, स्याल, कस्तुरी, नाउर, हिंउ चितुवा
4	१	किम्री	लापार्मा सामुदायिक वन	५९	सल्ला धुपी, भोजपत्र, चुली, ओखर, घोरल, झारल, मृग, बदेल, भालु, स्याल, कस्तुरी, नाउर, हिंउ चितुवा
5	१	दाउरा	लादेघाट सा.उ.व	६१	सल्लो,भोजपत्र ,धुपी,
5	३	दाउरा	ङ्गोबा ढेवाङ धार्मिक बन	६१	धुपी,सल्लो
5	५	दाउरा	राष्ट्रिय बन	६१	कटुकी, अतिस,खिरौं ला,बिख,गुच्ची ,च्याउ
5	२	सेरोग	ता. फालमफुक	८६	बाँज,सल्लो,भोजपत्र
5	४	सेरोग	टुब्जिमा धार्मिक बन	८६	धुपी,सल्लो
5	६	सेरोग	राष्ट्रिय बन	८६	भुत्ले,गुच्ची ,बिख,पदमचाल,अतिस
8	१	माँग्री	थेङसिङ ग्याल्बो सामुदायिक वन	१६०	सल्लो, डालो चुक, टुल्बाङ,च्याङ्ग
8	२	माँग्री	गोन्वा सामुदायिक वन	१६०	धुपि, ओखर
8	३	माँग्री	लाकरी सामुदायिक वन	१६०	घांस, गुच्ची च्याउ, तितो, सल्लो, डाले चुक
8	४	माँग्री	मालिस्या सामुदायिक वन	१६०	सल्लो, गुच्ची च्याउ, तितो
8	५	माँग्री	ङिबुक सामुदायिक वन	१६०	सल्लो, तितो
8	६	माँग्री	तम्ला सामुदायिक वन	१६०	सल्लो, धुपी, ओखर
9	७	चिमाथ	राष्ट्रिय बन	८८	
9	२	चिमाथ , छायल	माथि चिमाथ नाउरीपाखा समुदायिक वन	८८	सल्ला, चिराइतो, कालोदाना,बिष ,अतिस, खिरौंलो
9	३	चिमाथ , छायलचौर	चुल्या सामुदायिक वन	८८	सल्ला,चिराइतो
9	४	छायल	गेरुन डाँडा	४५	सल्ला,चिराइतो
9	६	छायल	राष्ट्रिय बन	४५	

त्यसै गरी जिल्ला वन कार्यालय मुगुको २०७५ को प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा १२ वटा सामुदयिक वन समुदायलाई हस्तान्तरण भएको देखिन्छ।

१.४.२ भू-उपयोग विवरण

यस गाउँपालिकाको भू-उपयोगिता हेर्ने हो भने कुल क्षेत्रफलको ३७.४३% हिउ तथा हिमनदीले ओगटेको छ भने कृषि योग्य जमिन जम्मा १.२१ प्रतिशत मात्र रहेको छ। गाउँपालिकाको भू-उपयोग विवरण तालको तालिकामा देखाईएको छ।

भू-उपयोग	प्रतिशत
वन क्षेत्र	६.७२
झाडी क्षेत्र	२.००
घाँसे क्षेत्र	२०.०५
कृषि क्षेत्र	१.२१
बाँझो क्षेत्र	३२.५८
हिउ\हिमनदी	३७.४३

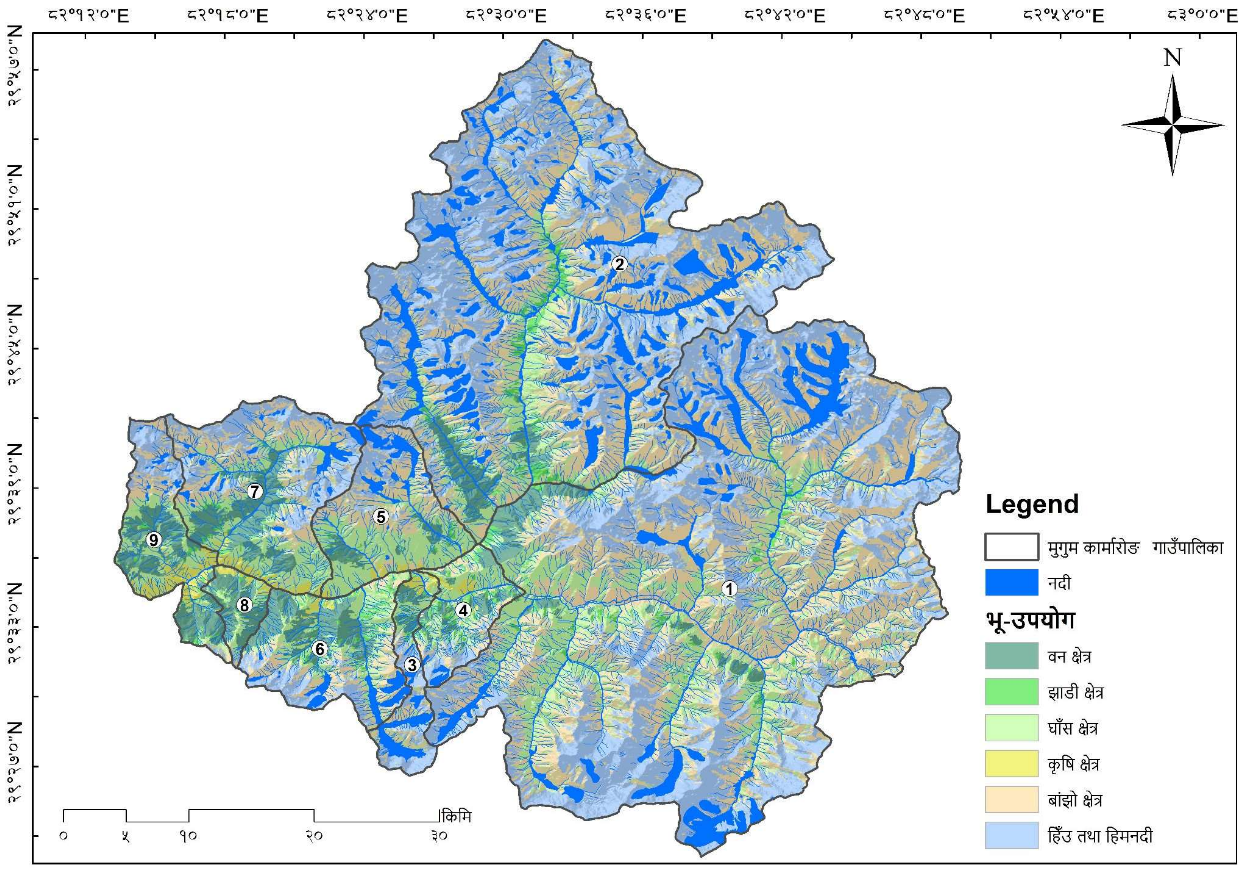

१.४.३ जलस्रोतको विवरण

यस गाउँपालिकाका मुख्य खोलाहरुमा कर्णाली, डोल्फू कर्णाली, चितै खोला, पुअ खोला, च्याप्ने गाड गरेर लगभग ३० ओटा खोलाहरु रहेका छन् ।

१.५ भौतिक पुर्वाधारको अवस्था

यस मुगुमकार्मारोङ्ग गाउँपालिका निम्ति गमगढी-नाक्चेलाग्ना (९३ किमि) सडक प्रस्ताव गरिएतापनि हालसम्म गमगढी देखि छाईलसम्मको १६ किलोमिटर मात्र सडक निर्माण भएको छ । छाईल बाट गाउँपालिकाको केन्द्र पुलु पुग्न करिब १९ किलोमिटर सडक निर्माण गर्नुपर्छ । गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधारको रूपमा बस्तीहरू जोड्ने दुईवटा ट्रस तथा १२ झोलुङ्गे पुल-पुलेसा समेत निर्माण भएका छन् । ऊर्जाको रूपमा दाउरा, केही मात्रामा एल.पि. ग्यास तथा

लघु जल-विद्धुत र सोलार बत्तीलाई उपयोग गर्ने गरिएको छ। तीन किलोवाटको छाईल जलविद्युत आयोजना र रिउस बगरमा १०० किलोवाटको जल विद्युत आयोजना सञ्चालनमा रहको छ भने च्याम्नीगाडमा ३० किलोवाटको जलविद्युत आयोजना र चिमाथमा १५ किलोवाटको जलविद्युत आयोजना निमार्णधीन रहेको छ। लादेगाड जलविद्युत आयोजना पनि निर्माणको तयारीमा छ।

सञ्चारको क्षेत्रमा नेपाल टेलिकमले दूरसञ्चार सेवा प्रवाह गरिरहेको छ भने 'वल्ड लिङ्क' नामक निजी कम्पनीले गाउँपालिका केन्द्र, केही वडा, स्वास्थ्य संस्था तथा माध्यमिक विद्यालयमा इन्टरनेट सेवा प्रदान गरको छ । गाउँपालिकाभित्र एफ.एम. रेडियो सञ्चालनमा नभए पनि सदरमुकाम गमगढीमा सञ्चालित दुईवटा सामुदायिक रेडियोहरूबाट गरिने प्रसारण सेवाले भने गाउँपालिकाको वडा न. ९ का तल्लो बस्तीहरूमा रेडियो सेवाको पहुँच पुगेको देखिन्छ। गाउँपालिका क्षेत्रमा कुल सातवटा ठूला र साना गरी सिँचाइ आयोजनाहरू रहेका छन्। यस क्षेत्रमा रहेका सरकारीतर्फका शैक्षिक संस्थाहरूको कुल संख्या १८ रहेको छ। गाउँपालिका क्षेत्रका हरेक बस्तीमा धार्मिक स्थलका रूपमा गुम्बाहरू रहेका छन्

१.६ नगरपालिकामा कार्यरत सघंसंस्थाहरुको अवस्था तथा उपलब्ध सेवाहरु

परिच्छेद २ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको परिचय

२.१ स्थानीय अनुकुलन योजनाको औचित्य र मान्यता

जलवायु परिवर्तन नियमित प्राकृतिक प्रक्रिया हो यद्यपि मानव जन्य क्रियाकलापहरु वन विनाश, बढ्दो औद्योगिकीकरण, यातायात क्षेत्रमा पारम्परिक खनिज इन्धनको व्यापक प्रयोग र अव्यवस्थित शहरीकरणले हरितगृह ग्यास चिन्ताजनक उत्रसजनबाट जलवायु परिवर्तनमा तिव्रता आएको छ । जलवायु परिवर्तनको कारकको रुपमा मानिएको हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनमा नगण्य भूमिका हुँदा हुँदै पनि सन् २०००–२०१९ को अवधीमा जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित प्रमुख दस देशको सूचीमा नेपाल दशौँ नम्बरमा परेको छ । जलवायु परिवर्तनले गर्दा तापक्रममा वृद्धि हुने, वर्षामा परिवर्तन हुने र समग्र पृथ्वीको प्राकृतिक सन्तुलनमा फरक पर्न थालेको महशुस हुन थालेको छ । हिमालका हिँउ पग्लने, हिमतालहरू फुट्ने, अनियमित तथा अधिक वर्षा हुने, समुन्द्री सतह बढ्ने, बाढी, पहिरोको जोखिम तथा आवृत्ति बढ्ने, खडेरी लम्बिने तथा कृषि उत्पादनमा ह्रास आउने जस्ता समस्याहरू विकाराल रुपमा देखिदैँ आएका छन् । जिविकोपार्जनका लागि प्राकृितक स्रोतहरु र बर्खे पानीमा अधिक निर्भर रहने हाम्रो देशमा यसको असर र पार्न सक्ने प्रभावहरु आउने दिनमा अझै बढोत्तर हुने देखिन्छ । नेपाल विश्वका १९८ मलुक मध्ये एक भू–कम्पीय जोखिमको हिसाबले ११ औं (यु.एन वि.सि.पि.आर २००४), पानीजन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिका हिसाबले ३० औं (मानव विकास प्रतिवेदन २००९) स्थानमा रहेको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण जीविकोपार्जन, प्राकृतिक स्रोत, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, ग्रामीण बसोवास तथा भौतिक पूर्वाधारमा धेरै नकारात्मक असर परेको विवरण राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ ले जनाएको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय र विकासका संरचनाहरूमा नकारात्मक असर पुगेको कुरा विभिन्न तथ्याङ्क र प्रमाणहरूले पुष्टि गरेका छन् भने यसको असरबाट गरिब, विपन्न, महिला, बालवालिका, वृद्धवृद्धाहरु, साधन स्रोतमा कम पहुँच भएका घरधुरी साथै प्राकृतिक स्रोतमा आश्रृत समुदायहरु बढी प्रभावित हुन्छन् भन्ने तथ्य समेत विभिन्न अध्ययनहरुले प्रष्ट पारिसकेका छन् ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरुको सामना गर्न नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७, जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय

संरचना २०६७ का साथसाथै बिभिन्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु समेत तयार गरी सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गरिंदै आएका छन् । सँगसँगै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी आवश्यकताहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्ने र सोही आधारमा मध्यकालीन (सन् २०३० सम्म) र दिर्घकालीन (सन् २०५० सम्म) समयका लागि जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको समन्वयमा राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (National Adaptation Plan) तयारीको प्रक्रिया छ । विगतका अनुभव, अन्तराष्ट्रिय सन्दर्भ र नेपालमा भएको राज्य पूर्नसंरचना अनुकूल हुने गरी नेपाल सरकारले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र जलवायु नीति २०७६, जारी गरिसकेको छ भने स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणको समग्र प्रक्रियामा जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्दछ भन्ने सैद्धान्तिक अवधारणामा आधारित रही परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ पारीत भैसकेको छ । यो परिमार्जित खाकाले स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरु पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ । यसले स्थानीय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरुबीच नियमित सहकार्य तथा सम्वाद मार्फत् स्थानीय क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा सहमति निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र दिगो विकाससँग सम्बन्धित अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन गर्न समेत मद्दत गर्नेछ ।

यसै सन्दर्भमा स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेको असरहरुसंग सामना गर्न सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यका साथ बर्दिया जिल्लाको राजापुर नगरपालिकाको संकटासन्नता, सम्मुखता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणको आधारमा जोखिम मुल्याँकनबाट तयार पारिएका, संकटासन्न नक्शामा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाले निर्दिष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरुलाई अवलम्वन गरी बहुसरोकारवाला निकायहरु नगरपालिका, जनप्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखा प्रमुख, स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको प्रतिनिधि, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरु, महिला तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहभागीतामा वडा स्तरवाट पहिचान भएको प्रकोप तथा अनुकुलनका प्रयासहरुलाई समेत समावेश गरी यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यो कार्ययोजना मिति ... ...

... देखि ... ... नगरपालिकाको विभिन्न तहमा संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि परिक्षण गोष्ठीवाट तयार गरिएको हो।

२.२ स्थानीय अनूकुलन योजनाको मान्यता एंव निर्देशक सिद्धान्तहरु

स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजनाका निर्दिष्ट सिद्धान्तहरु (समावेशी, उध्वगामी, लचिलो, तत्परता) लाई आधार विन्दु मानिएको छ ।गाँउपालिकामा निर्मित स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाले मुगुम कार्मारोङ्ग गांउपालिका अन्तर्गत पर्ने सम्पूर्ण वडाहरु, वस्ती र टोलमा तथा समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्दि भई जिविकोपार्जनमा सुधार ल्याएको हुनेछ। यस योजनाका औचित्यहरु निम्नानुसार रहेका छनः

- अति जलवायु सङ्कटासन्न वडा, टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसर लगायत कार्य पहिचान गर्न,
- स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताबारे आफैले निणर्य गर्न सहज तरिका प्रयोग गर्न सक्ने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न,
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न र स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन बमोजिम सो कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका योजनामा समेत समायोजन गर्न,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढंङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन÷कार्यान्वयन गर्न,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, र
- स्थानीय तथा राष्ट्रिय योजनालाई लागतको आधारमा अनुकूलनका प्रभावकारी विकल्प पहिचान गर्न।

मान्यताहरुः

- स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना स्थान बिशेष अनुसार फरक फरक हुन्छ ।

- स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनको असरसँग सामना गर्न अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण गरी स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ।
- पालिका स्तरीय अनुकूलन योजनाले लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायलाई समेटी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी कार्यक्रमहरुको तय गरेको हुँदा यो कार्ययोजना प्रभावकारी रुपले सञ्चालन गर्न सकिन्छ।
- स्थानीय निकायमा निर्बाचित जनप्रतिनिधि भएको हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागी अनुकूल वातावरणको श्रृजना हुनेछ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गर्दा नगरपालिकामा रहेको सम्पुर्ण सरोकारवालाहरुलाई समावेश गरिएकाले योजनालाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त वातावरण श्रृजना हुनेछ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको निर्देशित सिद्धान्त उध्वगामी, समाबेशि, तत्परता र लचिलोमा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ।
- राष्ट्रिय अनुकूलन योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा आधारित भई जलवायु परिवर्तनले असर गर्ने सबै बिषयगत क्षेत्र समेटि बिभिन्न सरकोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा योजना तयार गरिएको छ।
- स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गर्दा स्थानीय विपद ब्यवस्थापनका पक्षहरुलाई पनि विशेष ध्यान दिईएको छ।

२.३ स्थानीय अनुकुलन योजना र विपद्को जोखिम व्यवस्थापन बिच अन्तरसम्बन्ध

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि वातावरण तथा जनसंख्या मन्त्रालयले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना तयार गरी लागु गरेको छ भने स्थानीय विपद ब्यवस्थापन योजना तयारीको लागि संघीय मामीला तथा स्थानीय विकास मंन्त्रालयवाट मार्गदर्शन तयार गरी लागु गरिएको छ। दुवै दस्तावेजको लागि छुट्टाछुट्टै मन्त्रालयवाट मार्गदर्शन लागु गरिएको भएता पनि यसको उद्देश्य, आशय, योजना तर्जुमा, प्रक्रिया र विधिमा

खासै भिन्नता देखिदैँन । दुबै योजनाको मुख्य उद्देश्य नेपालले भोगीरहनु पर्ने र दोहोरीरहने बाढी, पहिरो, माहामारी, आगलागी, शीतलहर जस्ता विनासकारी समस्या तथा जोखिमहरु सँग जुध्न सक्ने उत्थानशिल समुदायको निर्माण गर्नु रहेको छ । स्थानीय अनुकूलन योजनाले जलवायु परिवतर्नवाट सिर्जित जलवायुजन्य प्रकोपहरुमा केन्द्रित भई संकटासन्न समुदायको अनुकूलीत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ योजना तयार गरेको र स्थानीय विपद ब्यवस्थापन योजनाले जलवायु जन्य तथा अन्य प्रकोपहरुलाई समेटी विपद ब्यवस्थापनका पक्षलाई केन्द्रित गरी योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने भएकाले स्थानीय अनुकूलन योजना र स्थानीय विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना समायोजन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिएकोले विपद ब्यवस्थापन योजनामा समावेश भए गरेका विपद ब्यवस्थापन सम्वन्धि योजनाहरु पनि स्थानीय अनुकूलन योजनामा समावेश गरी कार्यान्वय गर्दा अझ बढी प्रभावकारी हुने देखिएकोले यस योजनामा दुवै योजनाका समान रहेका पक्षहरुलाई समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

परिच्छेद ३ अनुकुलन कार्ययोजनाको विधि र प्रक्रिया

३.१ अनुकुलन कार्ययोजनाको तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

अनुकूलन योजना तयार गर्दा जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७, परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६, स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८, वातावरण निति, २०७६ लाई आधार मानिएको छ । स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजनाको (लापा) राष्ट्रिय संरचनाका चार निर्देशक सिद्धान्तहरु (उर्ध्वगामि, तत्परता, लचकता र समावेशी) र छ चरण अन्तर्गत विभिन्न सहभागितामूलक विधि तथा औजारहरुको प्रयोग गरी यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ ।

चित्र: स्थानीय अनुकुलन योजना खाकाको तयारीको समग्र प्रक्रिया

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि गोष्ठि मुगुम कार्मारोङ जनप्रतिनिधीहरु र पालिका स्तरिय सरोकारवालाहरुलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतिकरण गरेर शुरुवात गरिएको थियो। सो गोष्ठिमा गाउँपालिका क्षेत्रमा मुख्य मुख्य प्रकोपहरुको पहिचान साथै जोखिमहरुको विश्लेषण गरिएको थियो। त्यसैगरी वडा स्तरीय प्रकोपको पहिचान र संकटासन्न वस्तिहरु छनौट पश्चात् संकटासन्नता लेखाजोखा र अनुकूलनका क्रियाकलापहरुको पहिचान गरिएको थियो। वडामा संकटासन्ता लेखाजोखा, प्रकोप श्रोत नक्सांकन समेत तय गरी अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान गरिएको थियो। प्रत्येक क्रियाकलापहरुलाई विभिन्न सुचकको आधारमा प्राथामिकिकरण गरिएको थियो। प्रत्येक वडा बाट आएका सुचनाहरुलाई पुनः प्रस्तुत गरिएको थियो । वडाहरुको स्तरीकरण, श्रोत नक्सांकन, नगरपालिकाको जोखिम विश्लेषण, नगरपालिका स्तरिय अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान साथै वर्गिकरण गरिएको थियो।

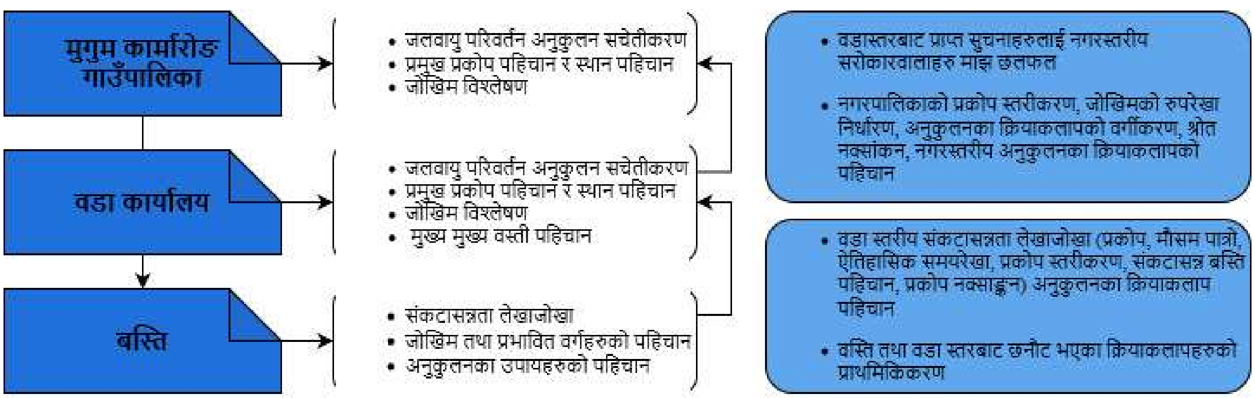

परिच्छेद ४ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

४.१ जलवायु परिवर्तन समवन्धि सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

जलवायु परिवर्तन नविनतम विषयवस्तु भएकाले जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर तथा प्रभावलाई सम्बोधन गर्नका लागि प्रभावकारी स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न जलवायुले के कस्तो असर पारेको छ, के कस्तो प्रभाव पार्न सक्दछ, अनुकूलनका विद्यमान अवसर वा चुनौती के के छन् र त्यसको सामना गर्नका लागि आवश्यक स्रोत र साधन कसरी जुटाउने आदि सूचना स्थानिय स्तरमा जानकारी गराउन पालिका स्तरमा सचेतना तथा अभिमुखीकरण क्रियाकलाप संचालन गरिएको थियो ।

सचेतना कार्यक्रममा सङ्कटासन्न समुदाय, स्थानीय निकाय, राजनीतिक दल, शैक्षिक एवं सेवा प्रदायक संघ–संस्था, विज्ञ, दलित, जनजाति, किसान, युवा र सर्वसाधारणलाई सहभागी गरिएको थियो । सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमको लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, सामुहिक छलफल, सामुहिक कार्य, लक्षित समुह छलफल गरिएको थियो ।

४.२ संकटासन्नता, जोखिम विश्लेषण तथा वस्तुगत विवरणहरुको तयारी

यस प्रकृया मार्फत संकटासन्न व्यक्ति तथा समुदायहरु र जीविकोपार्जन तथा पर्यावरणीय प्रणालीको विवरण तयार गरी सो बमोजिम अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु तयार गर्न मद्दत पुगेको छ । संकटासन्नता तथा अनुकूलन मूल्याङ्कन तथा लेखाजोखाका लागि मौसमी पात्रो, बाली पात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, संकटासन्नता नक्सांकन, जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रगत प्रभाव, पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेका प्रभाव, जीविकोपार्जनका स्रोत र प्रकोप विच अन्तर सम्वन्ध, जोखिम तथा अनुकूलनको बिश्लेषण, अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण र सेवा प्रदायक÷संस्थागत विश्लेषण जस्ता सहभागितामूलक अभ्यास तथा विश्लेषण गरि सो बाट आएका नतिजाहरु तल उल्लेख गरिएको छ ।

४.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा वा घटनाक्रम

यस मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिकामा विगत ३० वर्ष देखि हुने गरेका विभिन्न प्रकोपका घटनाक्रमहरुको प्रकृति र यसले पार्ने गरेको प्रभावको विश्लेषण गर्न, हाल सम्म विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरुले प्रभावित घरधुरी तथा समुदाय, उक्त प्रकोप संग समुदायले जुध्न गरेका प्रयासहरुका साथै यिनले भविष्यमा पार्न सक्ने असको विश्लेषण पालिका स्तरमा जनप्रतिनिधिहरु, जेष्ठ नागरीक, वुद्धिजिवी, शिक्षक तथा समाजसेवीहरुको उपस्थितिमा समग्र रुपमा विश्लेषण गरी समुदायको संकटासन्नताको समग्र अवस्था निम्न तालिकामा उल्लेख गरीएको छः

वार्ड नं.	प्रकोप वा विपद्	मिती	स्थान	भौतिक क्षति	सामाजिक क्षति	आर्थिक क्षति	मानविय क्षति	प्राकृतिक क्षति	सुचना पुष्टाईको आधार
1	वन्यजन्तु आक्रमण	प्रत्यक वर्ष (३ वर्ष देखि बढ्दो क्रममा)	चितैं, नादङ, तिङ्गतिङ्ग, स्याने गाँउ					२०\२५ हलमा लगाएको अन्न (आलु, फापर, नावल, सिमि) नोक्सान गर्ने गरेको	
1	आगलागी	२०५५	सेमुक्षे सामुदायिक					१ किमि क्षेत्रमा डढेलो	

		कार्तिक	वन					लागेको	
1	आगलागी	२०५७ कार्तिक	चितै	२८ घरधुरी नष्ट भएको				घरभित्र भएको सम्पुर्ण अन्नपात जलेर खरानी भएको	
1	हिमपहिरो	२०६१	छाँयानाथ		बाटो अवरोध भएको			१ किमि क्षेत्रमा भएको रुखहरु मरेको	
1	आगलागी	२०६५ जेठ	डोल्फू	२ घर जलेको					
1	बाढी	२०६७ असार	डोल्फु	डोल्फु खोलाको झोलुङ्गे पुल बगाएको					
1	बाढी	२०७७	मुगु कर्णाली (भट्टौली,			६ घोडा तथा १ झोवा			

			बजिङ्ग)			बगाएको			
1	बाढी	२०७८	चितै तथा माहुर					३ हल जमिन वगाएको	
1	आगलागी	२०७८ कार्तिक	चिल्दे चङ्गा					शे-फोक्सुण्डो राष्ट्रिय निकुञ्जको १ किमि क्षेत्रमा डढेलो लागेको	
1	पहिरो	२०७८ साउन	चितै कुना					२०० मिटर खेति योग्य जमिन बगाएको	
1	पहिरो	२०७८ साउन	डोल्फु छाँयाक्षेत्र (३ पटक गएको)	छाँयाक्षेत्र खोलामा पुल बगाएको					
1	बाढी	२०७८ साल देखि निरन्तर	मुगु कर्णाली (भट्टौली, बजिङ्ग)			३ घोडा बगाएको			

2	हिमपात	वर्षेनि	वडा भरी		हिंउदको ४ महिना अस्थाई रुपमा बासाईसराई गर्नु परेको			वर्षेनि २०-५० वटा चौरीहरु मर्ने गरेको	
2	आगलागी	२०५३	टेकाङ	२ घर जलेको		५० लाख			
2	आगलागी	२०५८	झांवार गुम्बा		गुम्बा पुर्ण रुपमा क्षति भएको	३०-५० लाख वरावरको क्षति भएको			
2	पहिरो	२०६४ र २०७६	स्योञा (मुगु)					२० हल खेत बगाएको २०६४ र २०७६ मा बनमा पहिरो गएको	
2	आगलागी	२०७७ माघ	दोईछे गुम्बा		गुम्बा पुर्ण रुपमा	करिव १			

					क्षति भएको	करोड बरावरको क्षति भएको			
2	पहिरो	२०७७ साउन र २०७८ साउन र भाद्र महिना	हिउसि	सडक बगाएको	१० महिना सडक बन्द भएको र खाध्दान्न र अन्य माल सामान ओसारपसार गर्न अवरोध भएको				
2	बाढी	२०७८ जेष्ठ	लांलेव देखि पुरानो मुगु		हाल सम्म लगभग २ किमि बाटो बन्द भएको				
2	वन्यजन्तु आक्रमण	३० वर्ष देखि निरन्तर	मुगु (रिमार, टांके, ठुलो कोईकि, सानो कोईकि,			१००-२०० वटा जति घरपालुवा			

			हाङ्दाङ्ग खोला			जनावर जस्तैः चौंरी, घोडा, खच्चर, मृत्यु तथा घाईते			
3	वन्यजन्तु आक्रमण	प्रत्येक साल	ताखा,भाताङसिङ ,ल्याप,धावा र खारी कोक्पा,कोङयर ,खोङदुन					बालीनालीमा क्षती	
3	हिमपात	प्रत्येक साल	च्यायार, लुङवा , देबलुङवा, तैलुङवा ,खारी र ताखा बिचको		तिन महिना बाटो बन्द हुने				

			बाटो						
3	पहिरो	२०४३ भाद्र	चोनाक (ताखा)	गाउँ जोड्ने बाटो बगाएको				तिन हल जमिनमा क्षती	
3	पहिरो	२०४३ श्रावण	खोलुङ (खारी)	घट्ट ,काठे पुल तथा बाटो बगाएको					
3	पहिरो	२०६५ असार	सिबुत (ताखा)			झोबा, झोमा र गोरु गरि ११ वटा			
3	आगलागी	२०६७ चैत्र	निमाङ, सावाटुव,धारलेन		गोठ जलेको			खर्कमा आगलागी	
3	आगलागी	२०७१	निमाङ,		गोठ जलेको			खर्कमा आगलागी	

		फाल्गुन	सावाटुव,धारलेन						
3	आगलागी	२०७७ फाल्गुन	खारी गाउँ	१ घर जलेको					
3	हुरीबतास	२०७७वैशाख	वडा कार्यालय (ताखा)	वडा भवनको छानो उडाएको					
4	पहिरो	प्रत्यक वर्ष	कार्ति गाउँ पछाडी				बाटो बगाएर आवतजाव तमा अवरोध		
4	वन्यजन्तु आक्रमण	प्रत्यक वर्ष	कार्ति र किम्रि गाउँ					खेतबारीमा लगाएको अन्न नोक्सान गर्ने गरेको	
4	सुख्खा खडेरी	प्रत्यक वर्षजस्तो जेठ र	कार्ति र किम्रि गाउँ					अन्न उत्पादनमा असर गरेको	

		असोज- कार्तिक महिना							
4	नदि कटान	२०५० असार, २०६३ असार, २०६६ श्रावण, २०६९ भाद्र ४ गते	किम्रि तिहार गुम्बा	मुगु कर्णालीको काठे पुल बगाएको				गुम्बा, विधालय, स्वास्थ्य चौकि र स्थानियको घरको छाना उडाएको	
4	आगलागी	२०५६ असोज	किम्री गाँउ	१२ घर जलेर नष्ट भएको					
4	पहिरो	२०५७ असार	कार्ति			७ वटा गाई बगाएको			
4	पहिरो	२०६०	किम्री गाँउ					२ हल खेत बगाएको	

4	आगलागी	२०६४ वैशाख	किम्री गाँउ					बनमा आगलागि भएर ५०० वर्ग मि क्षेत्रफलमा भएको वनमा डढेलो लागेको र बन्यजन्तुको वासस्थानमा असर गरेको	
4	हुरीबतास	२०६५ माघ, २०६८ फाल्गुन	किम्रि र कार्ति गाउँ						
4	आगलागी	२०६९ फाल्गुन	किम्री गाँउ	१४ घर जलेर नष्ट भएको					
4	चट्याङ्ग	२०७१ श्रावण	किम्री गाँउ				चरण क्षेत्रमा असर गरेको		
4	आगलागी	२०७५\१\२० गते	किम्री गाँउ	१९ घर जलेर नस्ट भएको		करिव रु ४,५८,१३,५			

						०० क्षति			
5	असिना	प्रत्येक साल							
5	वन्यजन्तु आक्रमण	प्रत्येक साल	लेमांग ,पुली, स्यादेल , सेरोग,रिफुक ,गरा छोर्तेन ,खाङसार					२० हल जग्गामा क्षती	
5	चट्याङ्ग	२०५० भाद्र	सेरोग च्यापराक			१०० भेडा बाख्रा मरेको			
5	सुख्खा खडेरी	२०५५ साल	दाउरा					सबै बाली भित्राउन नपाएको	
5	पहिरो	२०६५ असोज	सेरोग गाउँ			४ गाई मरेको		तिन हल जग्गा क्षती	
5	पहिरो	२०६५ कार्तिक	दाउरा लेमाङ्ग					२ हल जग्गामा क्षती	

5	आगलागी	२०६५ फाल्गुन	सेरोग गाउँ	१ घर जलेको					
5	पहिरो	२०६७ भाद्र	सेरोग ङ्न्गोग	१ घर क्षती				चार हल जग्गा	
5	हुरीबतास	२०६८ फाल्गुन	दाउरा (बिद्यालयको)	बिद्यालयको टिनको छानो उडाएको					
5	बाढी	२०७३ असार	सेरोग खोला	३ कच्ची पुलको १ सिंचाई कुलोमा क्षति			तिन जनाको मृत्यु	तिन हल जग्गा क्षती	सामुहिक छलफल
5	बाढी	२०७७ असोज	दाउरा टास्याक खोला	१ काठे पुल, १ सिंचाई कुलो, १ मूल बाटो र घोरेटो बाटोमा				खाने पानी मुल क्षती	

				क्षती					
5	बाढी	२०७८ असार	सेरोग गाउँ	४ घर क्षती					
6	वन्यजन्तु आक्रमण	प्रत्येक साल श्रावण देखि असोज सम्म	रिउस र पुअका खेतीयोग्य जमिनमा			३५ कुइन्टल बराबरको बाली नस्ट गर्ने गरेको			
6	हिमपात	प्रत्येक साल श्रावण देखि असोज सम्म							
6	आगलागी	२०२९ पौष	रिउस गाउँ	४८ घर जलेर		२०० भेडा बाख्रा ,६५ चौंरी ,८६ गाई ,२००			

						कुइन्टल अन्नबाली नस्ट			
6	आगलागी	२०४५ माघ	रिउस गाउँ	५५ घर जलेर नस्ट			३ जनाको मृत्यु		
6	आगलागी	२०५१ मंगसिर	रिउस गाउँ	१३ घर जलेको		२७ झोबा ,१४ र गोरु ६२ कुखुरा			
6	बाढी	२०६४/०४ /१४	धेले लेक देखि सरस्वती नि मा बि पुलु सम्म	५ काठे पुल ,२ पानी घट्ट ,१ गुम्बा र १ बिद्यालयमा क्षती		२३० भेडा बाख्रा र ४ वटा गाई मरेको			
6	वन्यजन्तु	२०६९ साल	पुअको झबदुङ			भालु र			

	आक्रमण		रिउसको छुकार्बा			चितुवाले ७ गाई ,५ झुमा,९ गोरु मारेको			
6	हिमपहिरो	२०७५ माघ	पुअ ताम्पाकृ देखि सोल्हुंग खोलामा			२५ चौंरी मरेको			
6	पहिरो	२०७७ असार	रिउस ,पुअ					३१ हल बारी कोदो,आलु,फापर ,गहुँ,मकै,चिनो,कुली,जौ लगायतक बाली नस्ट	
6	बाढी	२०७८ श्रावण	रिउस बगर	१ काठे पुल २ पानी घट्ट तथा बाटो अवरुद्ध					

7	वन्यजन्तु आक्रमण	प्रत्यक वर्ष	मह गाउँ					वर्षेनि २-३ रोपनीमा लगाएको आलु, कोदो नष्ट गर्ने गरेको (भालि, बंदेल, दुम्सि)	
7	असिना	हरेक वर्ष चैत्र वैशाख	मह गाउँ					वर्षेनि २-३ रोपनीमा लगाएको आलु, कोदो नष्ट गर्ने गरेको	
7	सुख्खा खडेरी	१० वर्ष अगाडी प्रत्यक वर्ष	मह गाउँ					वालिनाली लगाउने समयमा पानि नपर्नाले उत्पादन कम हुने गरेको	
7	हिमताल विस्फोट	२०५१ असार	च्याप्नी खोला	१५-२० ओटा गोठ बगाएको		६० खसि बगाएको	२ जना	६० रोपनी खेत बगाएको	
7	चट्याङ्ग	२०५४ असोज	लौला	४-५ गोठमा आगलागी		४५ खसि\बाख्रा			

						बगाएको			
7	आगलागी	२०५८ भन्दा अगाडी प्रत्यक वर्ष	मह गाउँ			गाई बस्तु भेडा बाख्राकि मृत्यु			
7	वन्यजन्तु आक्रमण	२०५८ श्रावण	ताक्या			२५ बाख्रा मरेको			भालु
7	बाढी	२०६८ वैशाख	कर्णाली				१ जना मानिस बगाएको (कोईजोर तामाङ)		
7	आगलागी	२०७३ चैत्र	मह गाउँ	१ घर जलेको					

7	ढुङ्गा खस्ने	२०७५	विभिन्न स्थानमा (मुख्य गरी च्याप्ने खोला)				वर्षौनि १-२ जना मानिसको मृत्यु हुने गरेको		सुख्खा पहिरो
7	बाढी	२०७८ असार					१ जनाको मृत्यु भएको (निर्वु तामाङ)		ढुङ्गा खसेर
७	हुरीबतास	प्रत्यक वर्ष	मह गाउँ	घरको जस्तापाता उडाउने गरेको					
8	पहिरो	प्रत्यक वर्ष	मांग्री	२ घर, १६ गोठ		२० भेडा बाख्रा		३० हल जग्गा	

8	बाढी	प्रत्यक वर्ष	ढुङ्गेधारा				१ जना मान्छे बगाएको	६ हल जग्गा बगाएको	
8	ढुङ्गा खस्ने	वर्ष भरी	मांग्री				२ जनाको ढिस्कोले पुरेर मृत्यु भएको		
8	वन्यजन्तु आक्रमण	साउन देखि कार्तिक सम्म	मांग्री			६ ओटा गोरु भालुले मारेको		वर्षेनि कोदो, कागुनो, आलु नोक्सान गर्ने गरेको	(दुम्सि, भालु, बदेल, बांदर)
8	आगलागी	२०५८ फाल्गुन	मांग्री	५० घर, ४ गोठ		९ भेडा बाख्रा			
8	पहिरो	२०६५							
8	आगलागी	२०७० माघ	मांग्री	३ घर					

8	चट्याङ्ग	२०७७ लेकमा	मांग्री			१५ भेडा बाख्रा मरेको			
9	चट्याङ्ग	२०५६\२\२०	पापुको चंखेलीमा				२ मानिस मरेको		
9	आगलागी	२०५८\१०\१०	पापु	२५ घर जलेको					
9	आगलागी	२०६६\१२\१५	चिमाथ	१५ घर जलेको			१ मानिस मरेको		
9	वन्यजन्तु आक्रमण	२०६७\०६\२०	पापु रालथला (भालुले), खल, घोरपल्या, बदालि			५० भेडा बाख्रा		४ हल जग्गाको आलु, मकै खाएको र प्रत्यक वर्ष स्याउ, मकै, आलु, मकै जस्ता वालिनाली क्षति गर्ने गरेको (घोरल, मृग, बादरले)	

9	असिना	२०६८\०४\०५	चिमाथको च्यानी				१ मानिस मरेको		
9	आगलागी	२०७०\११\१५	छायल				१ मानिस मरेको		
9	असिना	२०७२\०२\२०	छायलको कोरडास्या			५० भेडा बाख्रा	१ मानिस मरेको		
9	बाढी	२०७२\०३\३१	चिमाथको पारोटी,ठुला खोला			२७२ वटा बाख्रा र १ कुकुर मरेको	१ मानिस मरेको		१६ वर्षे मानिस
9	पहिरो	२०७५\०२\२५	पापु, छायल, चिमाथ (सानो खोला)			३ गाई	१ मानिस मरेको	पाल्तमाः २० हल खेति योग्य जमिन छायल कोरडास्याः १५ जल खेति योग्य जमिन; चिमाथको गाउँदेखि	

								कर्णाली खोला सम्म २० हल	
9	चट्याङ्ग	२०७५\०३\१५	चिमाथको विसे दह			२२५ वडा भेडा बाख्रा मरेका			
9	पहिरो	२०७८\०२\०७	खल, चौखी	लघु जलविधुतको नहर बगाएको	२ बटा घर तथा विधालयको पानिको मुहान बगाएको			२० हल खेत	मुहान भत्केकोले पुरै गाउँ जोखिममा रहेको छ

9	पहिरो	२०७८\०२\०७	छेच्च्या					१० हल खेतमा लगाएको धान, कोदो बगाएको	छेच्च्या मुनि कर्णाली नदिले नदिकटान गर्दै गईरहेकोले पुरै गाऊनै जोखिममा रहेको
9	पहिरो	२०७८\०२\०७	छायल	२ घर बगाएको				२० हल धान, कोदो बगाएको	गाउँमुनि पुरै क्षेत्र पहिरो जान लागेकोले पुरै गाऊ जोखिममा

									रहेको छ
9	असिना	२०७८\०३\१०	पापु धारी डांडा			५ भेडा मरेको	१ मानिस घाईते		

यस ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषणबाट यहाँका बासिन्दा सबै भन्दा बढी पानीजन्य प्रकोप जस्तै पहिरो, कटान र बाढी बाट प्रभावित भएको देखिन्छ । बाढी संगसंगै जंगली जनावरको आतङ्क, हावाहुरी, चट्याङ्ग, हिमपात, हिमपहिरो, आगलागी जस्ता प्रकोपहरु पटक पटक दोहोरिरहेको र यी प्रकोपहरुले सबै वडाहरुमा क्षति पु¥याएको देखिन्छ यी प्रकोपहरु र यिनका असर तथा प्रभावहरुसंग जुध्न स्थानीय समुदायले समुदाय स्तरमा तथा स्थानीय सघ संस्थाहरुको सहयोगमा केही प्रयासहरु गर्ने गरेको देखिए पनि ती प्रयासहरु अपर्याप्त रहको देखिन्छ ।

४.२.२ प्रकोप, मौसम तथा वालिपात्रो

स्थानिय मौसमी अवस्था, बाली तथा प्रकोपमा आएको परिवर्तन बारे जानकारी हासिल गर्न परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो विधिको प्रयोग गरिएको थियो। समुदाय र वडास्तरमा ज्येष्ठ नागरीक, बुद्धिजीवी र अन्य सरोकारवाला हरुसंगको छलफलबाट भएको जलवायु सम्बन्धी जानकारी विवरणका आधारमा तापक्रम, वर्षाको स्वरुप, बिरुवाको व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप आदिमा आधारित यो पात्रो तयार गरिएको थियो। मौसमी पात्रो सम्बन्धि जानकारी हासिल गर्न बिगतको करिब ३० वर्ष पहिले र हालको बारे तुलनात्मक अध्ययन गरी प्रकोप, तापक्रम, बाली आदि हुने समयमा परिवर्तन आएको वा नआएको विषगमा छलफल गरिएको थियो। यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले वालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरुको जीवनचक्र÷व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरुमा आएका÷देखिएका परिवर्तनहरुको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो। बाली, मौसमी र प्रकोप पात्रो बारे गाउँपालिकामा गरिएको छलफलको निष्कर्षलाई नै समग्र पालिका क्षेत्रको लागी समेत आधार मानिएको छ, किनभने यो उक्त छलफलमा वडाका ज्येष्ठ नागरीक, बुद्धिजीवी र अन्य सरोकारवाला हरु उपस्थित हुनुहुन्थ्यो।

४.२.२.१ मौसम पात्रो

स्थानीय स्तरमा देखिएको हावापानीको परिवर्तनको विश्लेषण गर्न मौसम पात्रो विधि प्रयोग गरी, हावापानिमा आएको परिवर्तनको लेखाजोखा गरीएको छ। यस गाउँपालिकाको ३० वर्ष पहिला र अहिलेको मौसमि विवरणको अध्ययन गर्दा मनसुनि वर्षा ३० वर्ष पहिला भन्दा करिव १० दिन चाडै सुरु हुने गरेको र करिव १० दिन जति ढिलो अन्त्य हुने गरेको छ , त्यसैगरी हिंउदे वर्षा वा हिमपात पहिला भन्दा कम समय हुने गरेको र पहिला भन्दा करिव ३० दिन जति ढिलो र १० दिन पहिल्यै अन्त्य हुने गरेको छ। गर्मि मौसम भने पहिला भन्दा करिव ७ दिन लामो समय सम्म रहने गरेको र जाडो मौसम समेत ३० वर्ष पहिला भन्दा कम समय मात्र रहेने गरेको छ, ३० वर्ष र हालको मौसमको तुलना गर्दा जाडो करिव ३५ दिन ढिलो जाडो सुरु हुने र करिव २५ दिन अगावै अन्त्य हुने गरेको छ। पहिला कम मात्रामा चट्याङ पर्ने गरेको थियो भने हाल पहिला भन्दा वढी समय (४५ दिन वढि) चट्याङ्ग हुने गरेको छ त्यसै गरी तुसारो पर्ने मौसमको तुलना गर्दा पहिला

भन्दा करिव ३० दिन जति ढिला गरेर तुसारो पर्ने गरेको छ र तुसारो मुख्य गरी तल्लो क्षेत्र (वडा नं ९ को छायल र खोलाको किनरमा रहेका वस्तिमा) मा वढी पर्ने गरेको छ भने माथिल्लो क्षेत्रमा हिमपात हुने गरेको छ ।

मौसम	समय	बैशाख	जेष्ठ	अषाढ	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मङ्सिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत
मनसुन वर्षा	३० वर्ष पहिले			१-४	१-४	१-३							
	अहिले		४	१-४	१-४	१-४							
हिउँदे वर्षा\हिमपात	३० वर्ष पहिले								१-४	१-४	१-४	१-४	१
	अहिले										१-४	१-४	
आगलागी	३० वर्ष पहिले	१-४	१-४										१-४
	अहिले	१-४	१-४										१-४
गर्मी	३० वर्ष पहिले	१-४	१-४	१-४	१-४	१							१-४
	अहिले	१-४	१-४	१-४	१-४	१-४	१-४						१-४

जाडो	३० वर्ष पहिले							२-३	१-४	१-४	१-४	१-४	
	अहिले									१-४	१-४		
चट्याङ	३० वर्ष पहिले	१-४	१-४	१-४									१-४
	अहिले	१-४	१-४	१-४	१-४	१-४	१-४						१
तुसारो	३० वर्ष पहिले								१-४	१-४	१-४		
	अहिले									१-४	१-४		

४.२.२.२ प्रकोप पात्रो

यस मुगुम कार्मारोङ गाउपालिकामा भएका विपद्का घटनाका अधारमा प्रभाव पार्ने प्रकोपहरुको छनौट गरि स्तरीकरण गरिएको छ । समुदायमा विगतमा भएका र भविष्यमा आइपर्नसक्ने प्रकोप तथा जलवायुजन्य घटना र जनधनको क्षति तथा उपलब्ध क्षमताका आधारमा प्रकोपको सूची तयार गरी धेरै क्षति गर्ने प्रकोप पहिचान गरी स्तरीकरण गरीएको छ । स्तरीकरणका आधारमा प्रमुख प्रकोपहरु को व्यवस्थापनका लागि योजना छनौट गरि त्यसको कार्यान्वयनमा सहज हुने हुँदा प्रकोपको

स्तरीकरण गरिने गर्दछ। यस गाउँपालिकामा हुने गरेका विभिन्न प्रकोपका घटनाहरुको ३० वर्ष पहिला हुनेगरेको समय र हाल हुने गरेको समयको विश्लेषण अनुसार पहिरोको उच्च संकटासन्नता समय पहिले भन्दा घटेको छ भने मध्यम संकटासन्नता हुने समय भने वढेको छ। समग्र गाउँपालिका भरी हुने गरेको विभिन्न प्रकोपहरुको समय र जनसमुदायमा पार्ने संकटासन्नता तलको तालिकामा देखाईएको छ।

	प्रकोप पात्रो												
समय	**प्रकोप**	**बैशाख**	**जेष्ठ**	**अषाढ**	**श्रावण**	**भाद्र**	**असोज**	**कार्तिक**	**मङ्सिर**	**पौष**	**माघ**	**फाल्गुन**	**चैत**
३० वर्ष पहिले	पहिरो	१	१	१	३-४	१-४	१	१	१	१	१	१	१
अहिले	पहिरो	१	१	२-४	१-४	१-४	१-२	१	१	१	१	१	१
३० वर्ष पहिले	बाढी	१	१	१-४	१-४	१-४	१	१	१	१	१	१	१
अहिले	बाढी	१	१	३-४	१-४	१-४	१-३	१	१	१	१	१	१
३० वर्ष पहिले	असिना	२-४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१-४

अहिले	असिना	१-४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१-४
३० वर्ष पहिले	वन्यजन्तु आक्रमण	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
अहिले	वन्यजन्तु आक्रमण	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
३० वर्ष पहिले	हुरीबतास	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	३-४	१-४
अहिले	हुरीबतास	१-४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	२-४
३० वर्ष पहिले	चट्याङ्ग	३-४	१-४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
अहिले	चट्याङ्ग	१-४	१-४	१-४	१	१	१	१	१	१	१	१	१-४
३० वर्ष पहिले	आगलागी	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

अहिले	आगलागी	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

संकेत	
उच्च संकटासन्नता	
मध्ययम संकटासन्नता	
न्यून संकटासन्नता	

४.२.२.३ बालि पात्रो

प्रस्तुत औजार समुदायमा जीविकोपार्जनका लागि कुन कुन समयमा कुनकुन उत्पादन प्रणाली तथा उत्पादन प्रणाली भित्रका कृयाकलापमा निर्भर छन् भन्ने जानकारीका लागि प्रयोग गरिएको हो । यसका अतिरिक्त कुन समयमा के कस्ता क्रियाकलारु हुन्छन् र विगत र अहिलेको उत्पादन प्रणालीमा के कस्तो परिवर्तन देखा प¥यो भन्ने जानकारी पनि यसै औजार मार्फत सङकलन गरियो । यस गाउँपालिकामा लगाईने विभिन्न बनस्पतिको विउ छर्ने, रोप्ने तथा भित्र्याउने समयको विवरण विश्लेषण गरेर बालि पात्रो निर्माण गरीएको छ । समग्रमा सम्पुर्ण बालिको पात्रो विश्लेषण गर्दा १०-१५ दिन बालि लगाउने र भित्र्याउने समय ३० वर्ष पहिला र अहिलेको समय छिटो भएको छ। यस गाउँपालिकामा लगाईने विभिन्न बालिको बालि पात्रो तलको तालिकामा देईएको छ ।

समय	वाली तथा वनस्पति	बैशाख	जेष्ठ	अषाढ	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मङ्सिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत
३० वर्ष पहिले	कोदो							४					२
अहिले	कोदो							१					३-४
३० वर्ष पहिले	मार्से							४					२
अहिले	मार्से							१					३-४
३० वर्ष पहिले	चिनु	४	१			४	१						
अहिले	चिनु		२				१						
३० वर्ष पहिले	कागुनो	४	१			४	१						
अहिले	कागुनो		२				१						
३० वर्ष पहिले	गहुँ			१			२						
अहिले	गहुँ		१-४				३-४						
३० वर्ष पहिले	आलु			४	१								
अहिले	आलु												
३० वर्ष पहिले	जौ			३				१-२					
अहिले	जौ			१-२				२-३					
३० वर्ष पहिले	गहुँ							१					१-४
अहिले	गहुँ							१-४					१
३० वर्ष पहिले	उवा			३				१-२					

अहिले	उवा			१-२				२-३					
३० वर्ष पहिले	फापर		१					१					
अहिले	फापर		१				३-४						

संकेत	
	बिऊ छर्ने
	रोप्ने
	काट्ने वा थन्काउने

४.२.३ मौसमि तथ्यांकको विश्लेषण

४.२.४ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन

माथि उल्लेखित मौसमी पात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषणको माध्यमबाट एकिन गरिएका प्रमुख प्रकोपले प्रभावित पारेका क्षेत्रलाई नगरपालिकाको नक्सामा चित्रित गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको छ । तल उल्लेखित नक्सामा जलवायुजन्य प्रमुखहरुले प्रभाव पारेका स्थानहरु र प्रभावित हुनसक्ने वस्ती तथा समुदाय देखाइएको छ । सामाजिक श्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन गर्दा खोला तथा नदीनाला, पोखरी, खेतीयोग्य जमिन, बाटो तथा सडक सञ्जालहरू, सामुदायिक भवनहरू, विद्यालय, स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरू, कलकारखाना, वनजङ्गल, गाउँपालिका भवन, बिजुली, खोला र संरक्षित आश्रय स्थलहरू वा आश्रयस्थलका लागि उपयुक्त क्षेत्र, पक्की बाँध, वृक्षारोपण गरिएका क्षेत्र, खानेपानी मुहान, खेतीपाती, बसोबास क्षेत्र, प्रकोप संकट ग्रस्त क्षेत्र, सवेदनशील क्षेत्रहरु समेत नक्सामा देखाउन खोजिएको छ । सामाजिक श्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन वडा तथा नगरपालिका स्तरीय भेला बाट प्राप्त सुचना र अहिलेको सेटलाईटबाट प्राप्त सुचनालाई आधार मानेर जि.आई. एस. प्रविधिबाट तयार गरिएको हो, जुन तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिइको छ ।

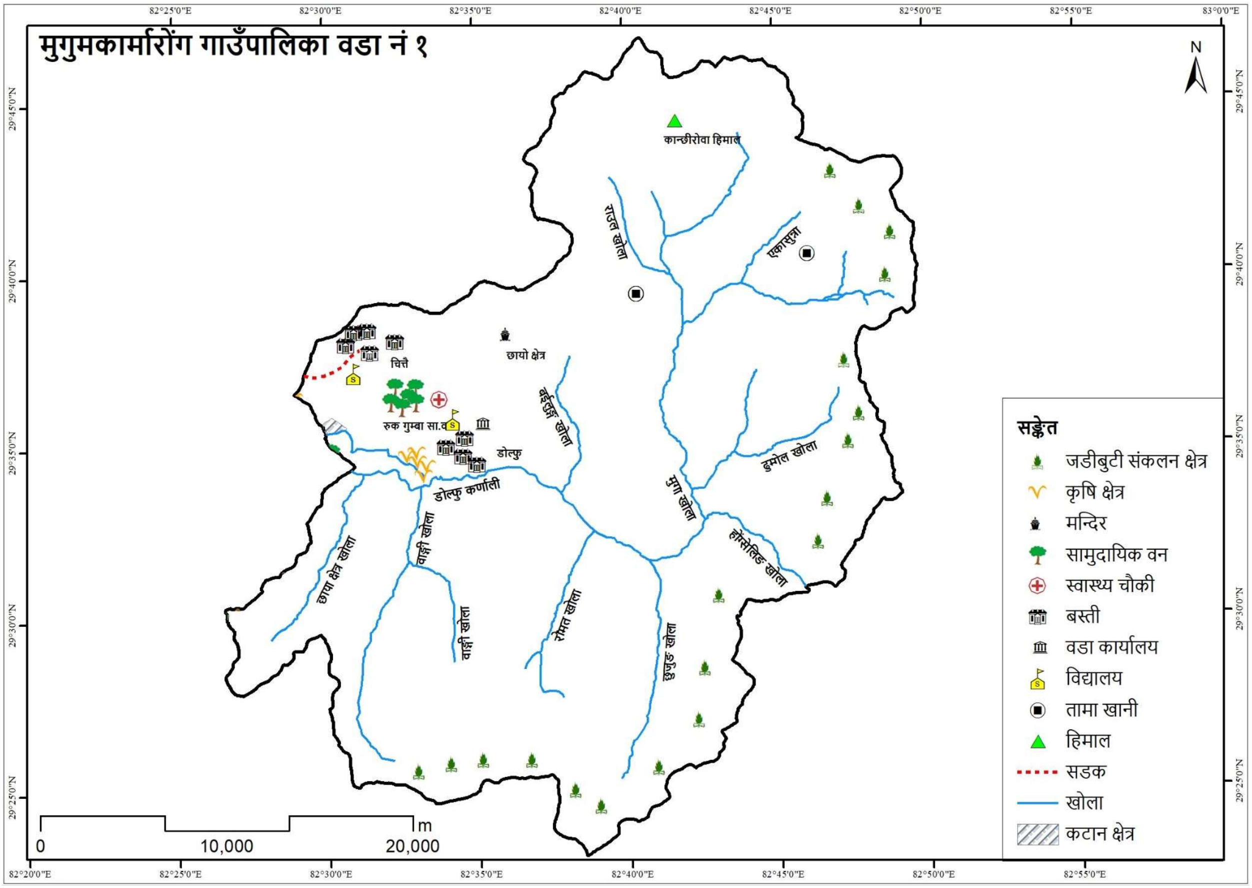
मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं १
N
कान्छीरोवा हिमाल
राउल खोला
एकासुत्रा
छायो क्षेत्र
चित्ते
रुक गुम्बा सा.व
डोल्फु
डोल्फु कर्णाली
मुगा खोला
ढुम्गोल खोला
हाेंसेलिङ खोला
छाया क्षेत्र खोला
वाङ्गी खोला
रोमत खोला
छुजुङ खोला
0
10,000
20,000
m
सङ्केत
जडीबुटी संकलन क्षेत्र
कृषि क्षेत्र
मन्दिर
सामुदायिक वन
स्वास्थ्य चौकी
बस्ती
वडा कार्यालय
विद्यालय
तामा खानी
हिमाल
सडक
खोला
कटान क्षेत्र
82°25'0"E
82°30'0"E
82°35'0"E
82°40'0"E
82°45'0"E
82°50'0"E
82°55'0"E
83°0'0"E
82°20'0"E
29°45'0"N
29°40'0"N
29°35'0"N
29°30'0"N
29°25'0"N

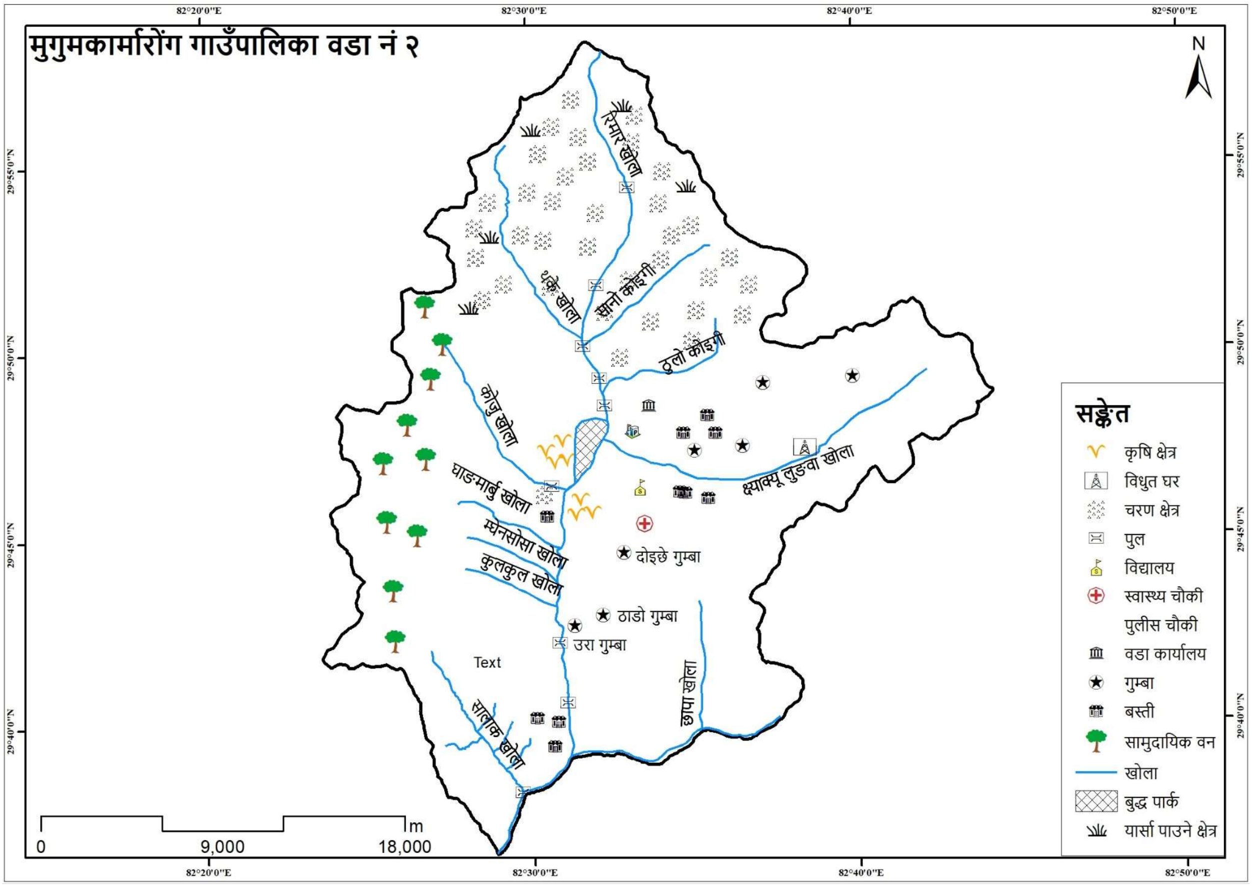

मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं २
N
82°20'0"E
82°30'0"E
82°40'0"E
82°50'0"E
29°55'0"N
29°50'0"N
29°45'0"N
29°40'0"N
सङ्केत
कृषि क्षेत्र
विधुत घर
चरण क्षेत्र
पुल
विद्यालय
स्वास्थ्य चौकी
पुलीस चौकी
वडा कार्यालय
गुम्बा
बस्ती
सामुदायिक वन
खोला
बुद्ध पार्क
यार्सा पाउने क्षेत्र
दोइछे गुम्बा
ठाडो गुम्बा
उरा गुम्बा
Text
ठुलो कोइगी
कोजु खोला
घाङमार्बु खोला
कुलकुल खोला
छापा खोला
0
9,000
18,000
m

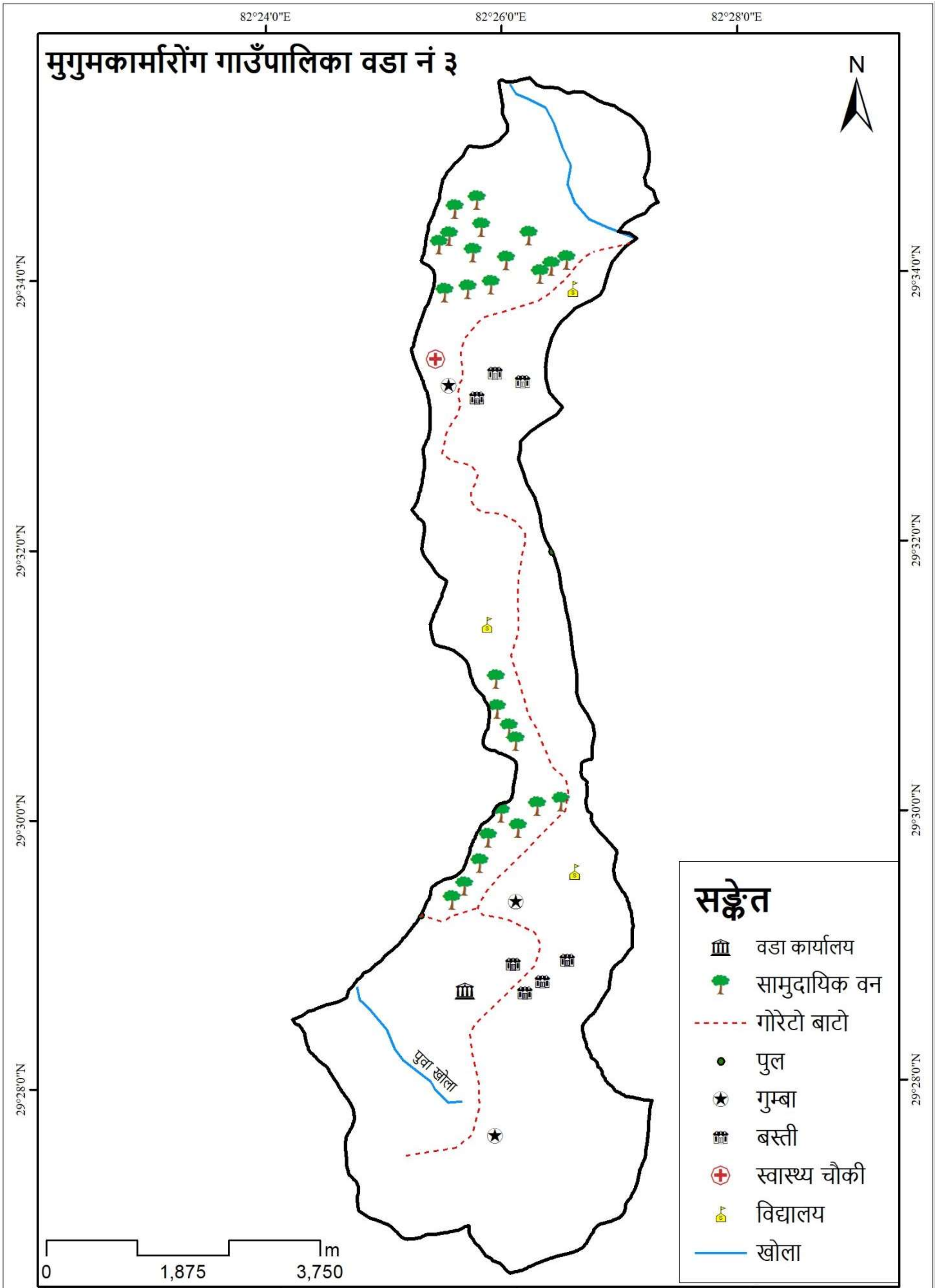

मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ३
N
82°24'0"E
82°26'0"E
82°28'0"E
82°22'0"E
29°34'0"N
29°32'0"N
29°30'0"N
29°28'0"N
पुवा खोला
0
1,875
3,750
m
सङ्केत
वडा कार्यालय
सामुदायिक वन
गोरेटो बाटो
पुल
गुम्बा
बस्ती
स्वास्थ्य चौकी
विद्यालय
खोला

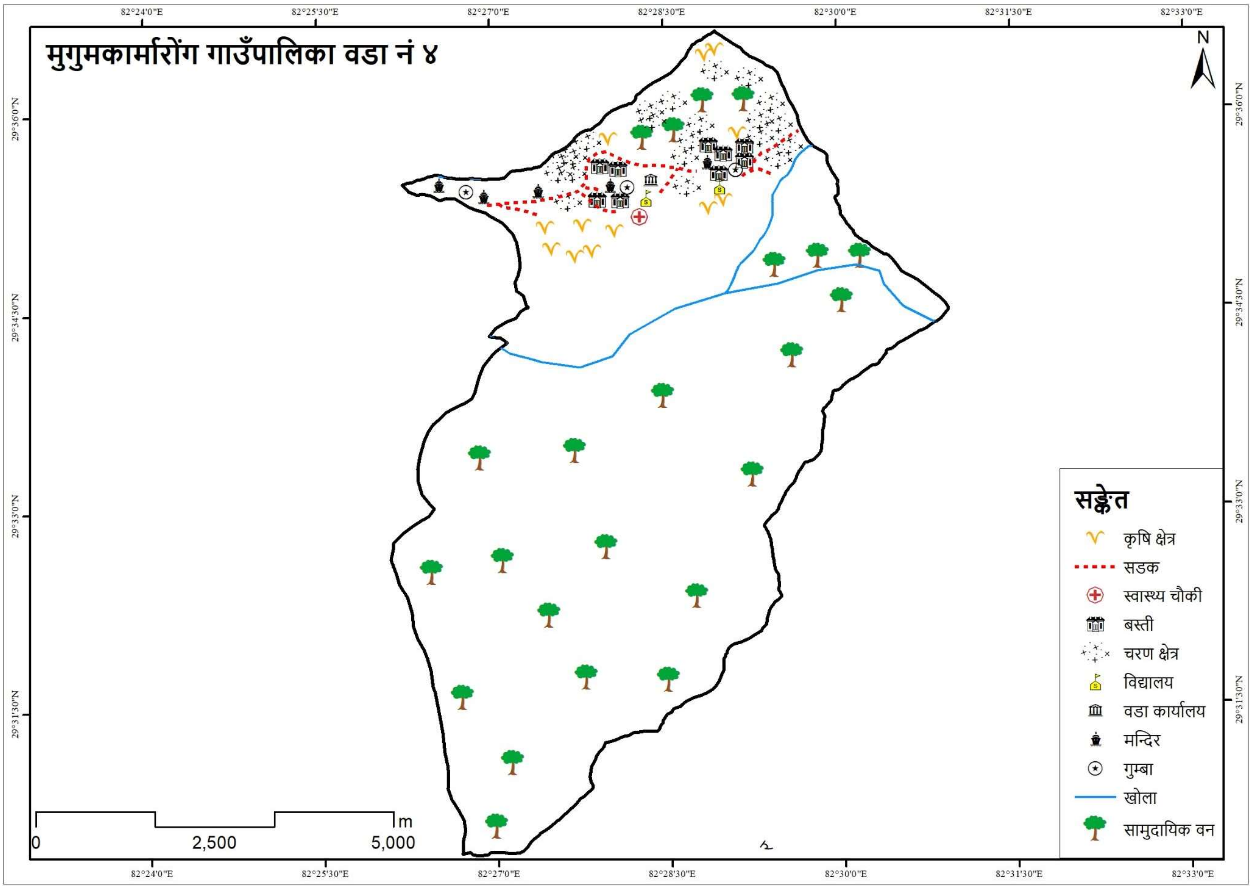

मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ४
N
सङ्केत
कृषि क्षेत्र
सडक
स्वास्थ्य चौकी
बस्ती
चरण क्षेत्र
विद्यालय
वडा कार्यालय
मन्दिर
गुम्बा
खोला
सामुदायिक वन
0
2,500
5,000
m
82°24'0"E
82°25'30"E
82°27'0"E
82°28'30"E
82°30'0"E
82°31'30"E
82°33'0"E
29°36'0"N
29°34'30"N
29°33'0"N
29°31'30"N

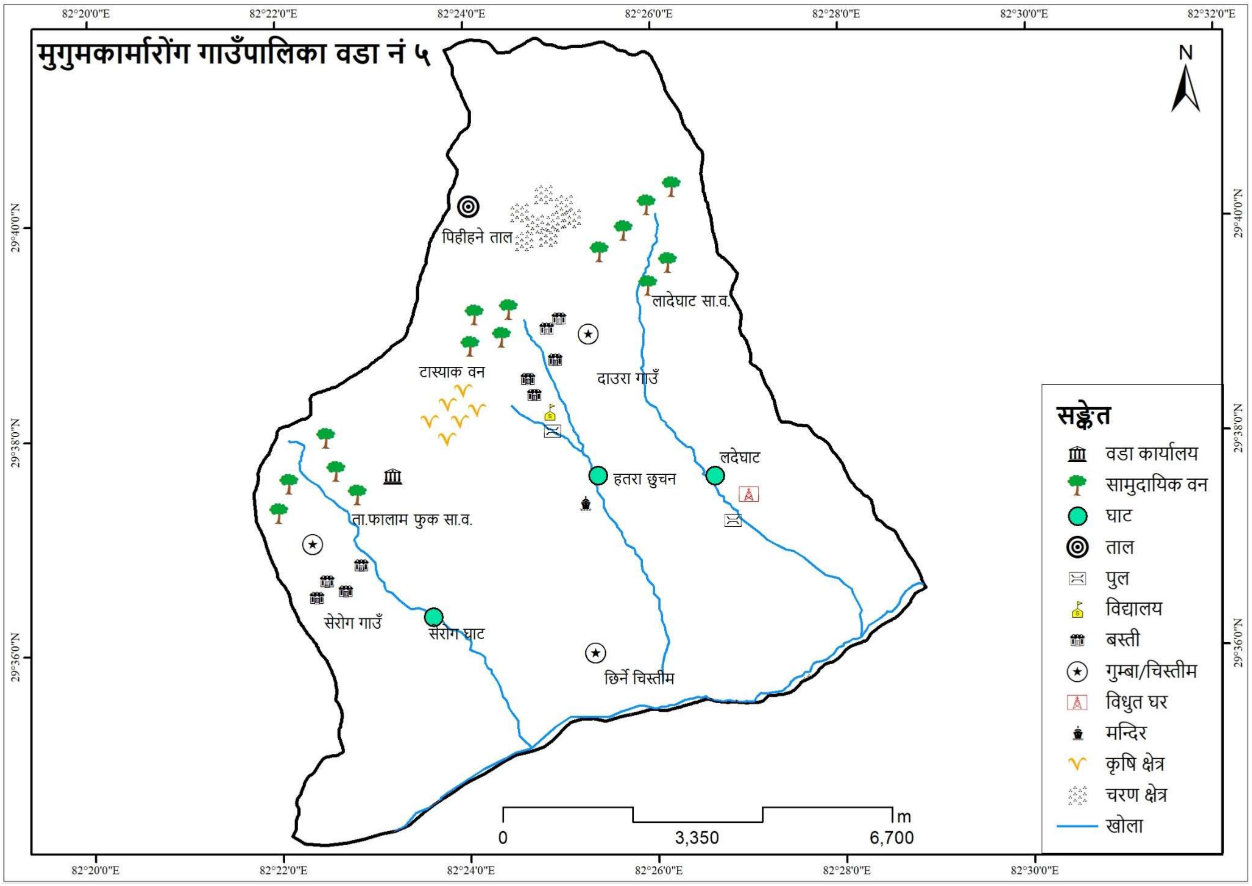

मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ५
N
पिहिहने ताल
लादेघाट सा.व.
टास्याक वन
दाउरा गाउँ
हतरा छुचन
लदेघाट
ता.फालाम फुक सा.व.
सेरोग गाउँ
सेरोग घाट
छिर्ने चिस्तीम
0
3,350
6,700
m
सङ्केत
वडा कार्यालय
सामुदायिक वन
घाट
ताल
पुल
विद्यालय
बस्ती
गुम्बा/चिस्तीम
विधुत घर
मन्दिर
कृषि क्षेत्र
चरण क्षेत्र
खोला
82°20'0"E
82°22'0"E
82°24'0"E
82°26'0"E
82°28'0"E
82°30'0"E
82°32'0"E
29°40'0"N
29°38'0"N
29°36'0"N

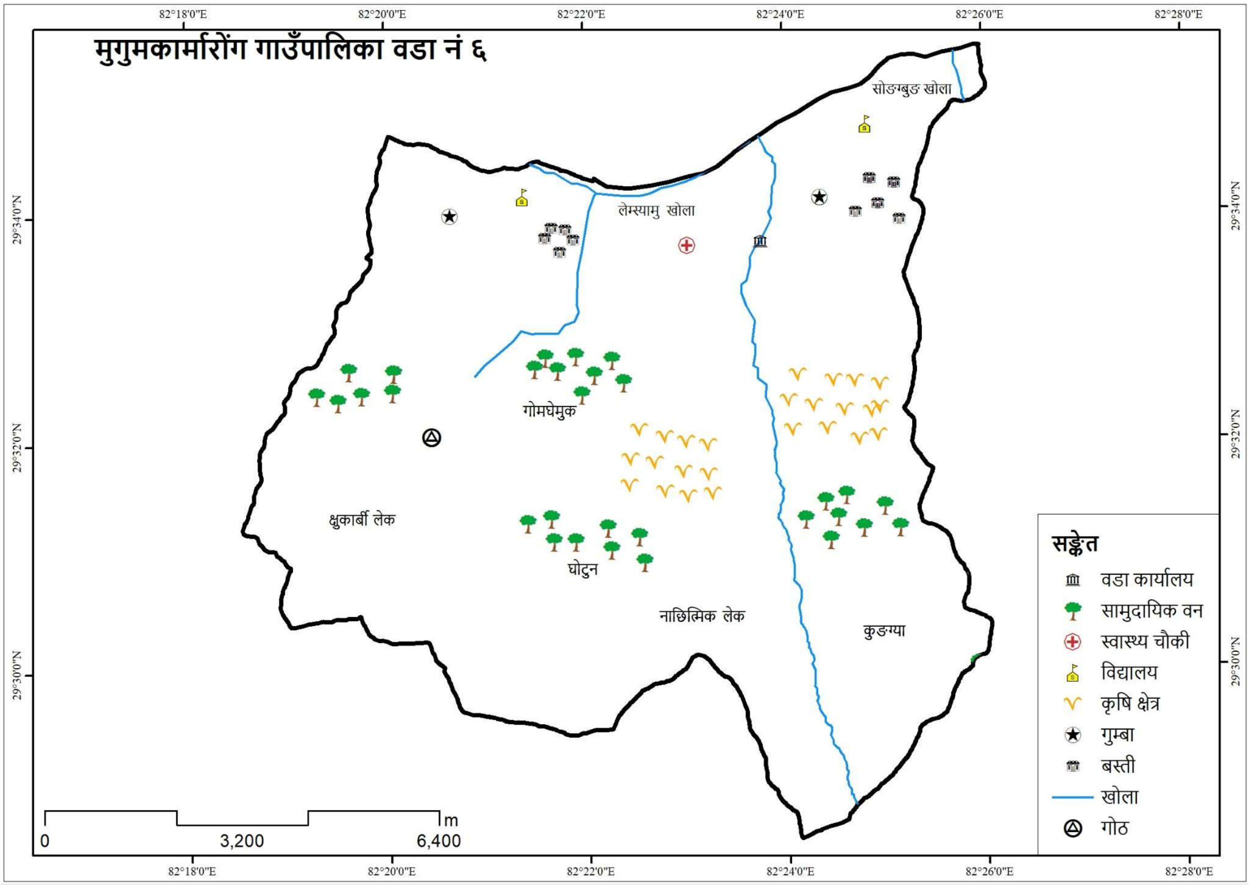

मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ६
82°18'0"E
82°20'0"E
82°22'0"E
82°24'0"E
82°26'0"E
82°28'0"E
29°34'0"N
29°32'0"N
29°30'0"N
सोङ्गबुङ खोला
लेम्स्यामु खोला
गोमघेमुक
क्षुकार्बी लेक
घोटुन
नाछिम्किक लेक
कुङग्या
सङ्केत
वडा कार्यालय
सामुदायिक वन
स्वास्थ्य चौकी
विद्यालय
कृषि क्षेत्र
गुम्बा
बस्ती
खोला
गोठ
0
3,200
6,400
m

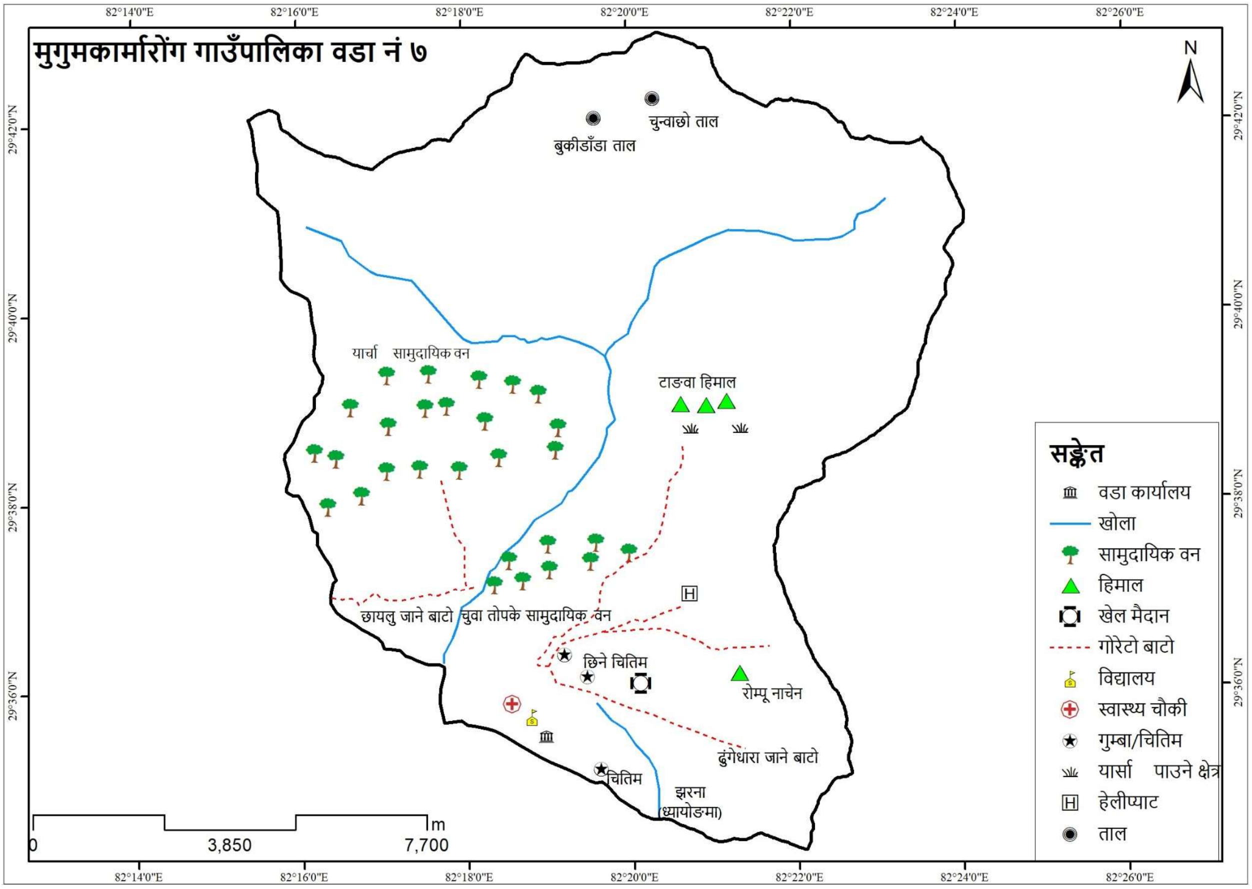
मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ७
82°14'0"E
82°16'0"E
82°18'0"E
82°20'0"E
82°22'0"E
82°24'0"E
82°26'0"E
29°42'0"N
29°40'0"N
29°38'0"N
29°36'0"N
N
चुन्वाछो ताल
बुकीडाँडा ताल
यार्चा सामुदायिक वन
टाङवा हिमाल
छायलु जाने बाटो
चुवा तोपके सामुदायिक वन
छिने चितिम
रोम्पू नाचेन
ढुंगेधारा जाने बाटो
चितिम
झरना
(ध्यायोङमा)
0
3,850
7,700
m
सङ्केत
वडा कार्यालय
खोला
सामुदायिक वन
हिमाल
खेल मैदान
गोरेटो बाटो
विद्यालय
स्वास्थ्य चौकी
गुम्बा/चितिम
यार्सा पाउने क्षेत्र
हेलीप्याट
ताल

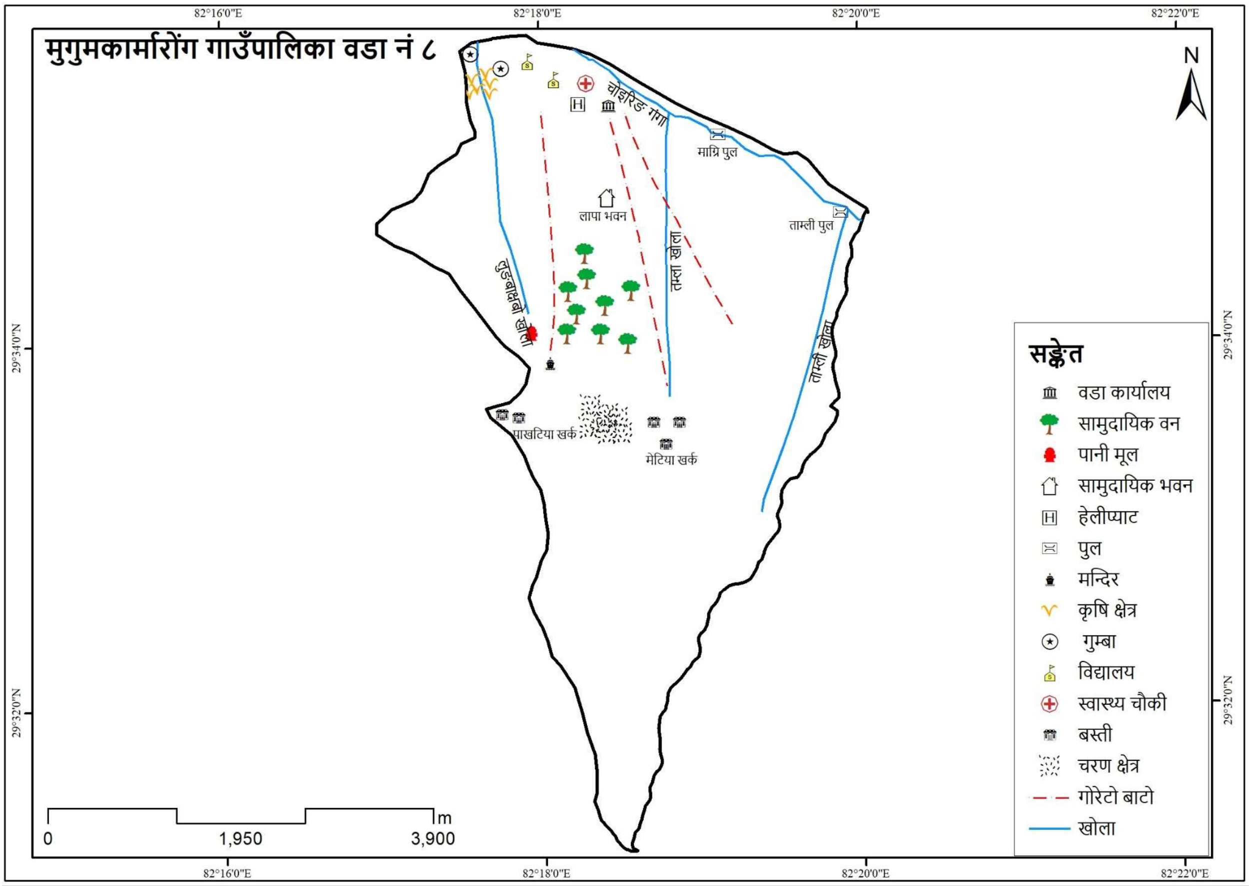
मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ८
82°16'0"E
82°18'0"E
82°20'0"E
82°22'0"E
29°34'0"N
29°32'0"N
N
चोइरिङ गंगा
माग्रि पुल
लापा भवन
ताम्ली पुल
लुङबाधुवो खोला
तम्ला खोला
ताम्ली खोला
पाखटिया खर्क
मेटिया खर्क
सङ्केत
वडा कार्यालय
सामुदायिक वन
पानी मूल
सामुदायिक भवन
हेलीप्याट
पुल
मन्दिर
कृषि क्षेत्र
गुम्बा
विद्यालय
स्वास्थ्य चौकी
बस्ती
चरण क्षेत्र
गोरेटो बाटो
खोला
0
1,950
3,900
m

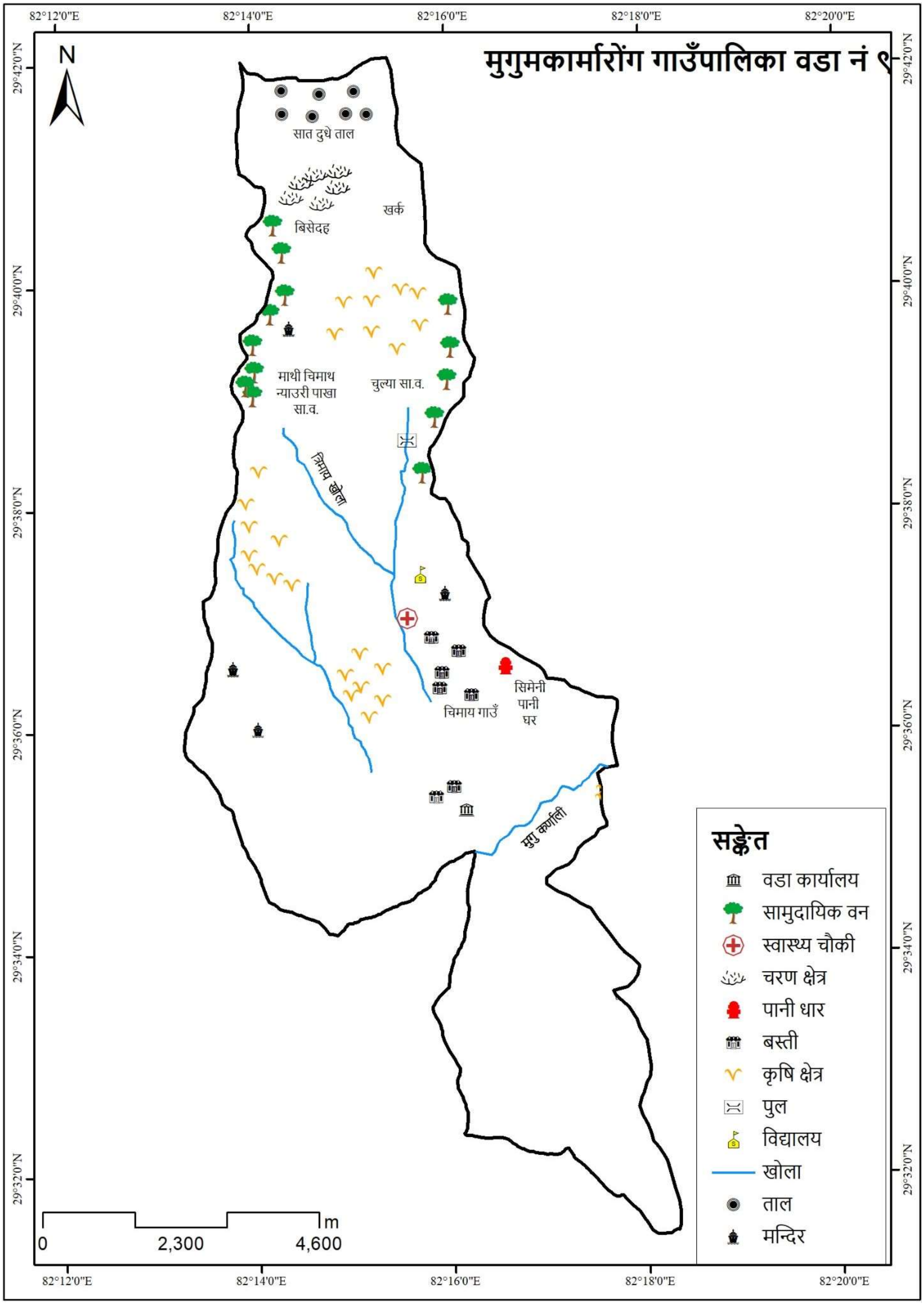
मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका वडा नं ९
N
सात दुधे ताल
खर्क
बिसेदह
माथी चिमाथ न्याउरी पाखा सा.व.
चुल्या सा.व.
चिमाथ खोला
सिमेनी पानी घर
चिमाय गाउँ
मुगु कर्णाली
सङ्केत
वडा कार्यालय
सामुदायिक वन
स्वास्थ्य चौकी
चरण क्षेत्र
पानी धार
बस्ती
कृषि क्षेत्र
पुल
विद्यालय
खोला
ताल
मन्दिर
0
2,300
4,600
m
82°12'0"E
82°14'0"E
82°16'0"E
82°18'0"E
82°20'0"E
29°42'0"N
29°40'0"N
29°38'0"N
29°36'0"N
29°34'0"N
29°32'0"N

४.२.५ जोखिमको रुपरेखा

यस विधिको प्रयोगबाट मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिका क्षेत्रमा हाल विद्यमान प्रकोपहरु, ती प्रकोपहरुबाट भईरहेका र भविष्यमा हुन सक्ने समस्याको अवस्था तथा प्रकोप बाट प्रभावित र प्रभावित हुन सक्ने संकटासन्न समुदायहरुको विश्लेषण गरिएको थियो ।

प्रकोप	संकटासन्नता तथा जोखिम	अहिलेको अवस्था	भविष्यमा हुन सक्ने जोखिम तथा असर
पहिरो	संकटासन्नता	भिरालोपना वढी तथा ठाडो खोला भएका कारण पहिरोको सम्भावना वढी रहेको छ, यसका साथै आजभोलि हुने गरेको मुसलधारे पानीले पहिरोको जोखिम वढाएको छ । चितैं, नादङ, तिङ्गतिङ्ग, स्याने गाँउ, डोल्फु छाँयाक्षेत्र, ताखा, खारी, कार्ति, किम्री, सेरोग, दाउरा, सौरोग, रिउस, मांग्री, पापु, छयल, चिमाथ, छेच्या आदि गाउमा विभिन्न समयमा पहिरोको घटनाले जनधनका साथै सयौ हेक्टर जमिन क्षति गराईरहेकोले उच्च जोखिममा रहेका छन् । यसका साथै बार्षिक आय कम भएका र आफ्नो जग्गा जमिनले १२ महिना खान नपुग्ने, ज्याला मजदुरी गर्ने समुदाय हरु पहिरोका संकटासन्न समुदायहरु हुन।	छेच्या मुनि कर्णाली नदिले नदिकटान गर्दै गईरहेकोले पुरै गाऊनै जोखिममा रहेको, छायल गाउँमुनि पुरै क्षेत्र पहिरो जान लागेकोले पुरै गाऊ जोखिममा रहेको छ, साथै माङ्ग्री गाउँसमेत पहिरोको जोखिममा रहेको छ
	जोखिम	जमिन कटान,खेति योग्य जमिनको क्षति तथा जनधनको क्षति	
हिमपहिरो	संकटासन्नता	यस गाउँपालिकाको ९ बाहेक सम्पुर्ण वडा मुख्यगरी वाडा न १ र २ का छाँयानाथ, पुअ, च्याप्नी खोला क्षेत्रमा आईरहने हिमपहिरोले मुख्यगरी पशुपालन र कृषि क्षेत्रलाई निकै अवरोध पुर्याउने गरेको छ ।	जनवायु परिवर्तनले गर्दा हिमालहरु पग्लने क्रम बढेकाले हिमपहिरोको जोखिम वढीरहेको छ यसले तल्लो क्षेत्रमा बसोवास गर्ने समुदायको संकटासन्नता समेत वढीरहेको छ
	जोखिम	पशुपालन तथा कृषि उत्पादन	

बाढी	संकटासन्नता	यस गाउँपालिका भएर बहने कर्णाली नदिमा आउने गरेको वाढीका कारण तल्लो तटिय क्षेत्र र नदि किनारका बस्ति जस्तै डोल्फू, भट्टौली, बजिङ्ग, चितै, माहुर, लांलाव, मुगु, सेरोग खोला क्षेत्र, टस्याक खोला (दाउरा), रिउस बगर, धेले देखि पुलु, ढुङ्गेधारा, चिमाथको पारोटी, ठुला खोला क्षेत्रमा वर्षेनि आउने गरेको वाढीले लाखौंको धनमाल तथा कृषि योग्ज जमिन बगाउने गरेको छ र उक्त बस्तिमा बस्ने गरेका, वर्षभरी खान नपुग्ने समुदायहरु उच्च संकटासन्नतामा रहेका छन्।	
	जोखिम	जमिन कटान,खेति योग्य जमिनको क्षति तथा जनधनको क्षति	
आगलागि	संकटासन्नता	यो गाउँपालिकामा हिमाली क्षेत्रमा पर्ने हुनाले घरहरु गुजमुज्ज पारेर निर्माण गर्ने तथा न्यानो बनाउनको निम्ति दाउरा बाल्ने (सल्लाको)हुनाले वर्षेनि आगलागिका घटनाहरु हुने गरेका छन् र लाखौंको धनमाल नस्ट हुनेगरेको छ। मुख्यगरी चितैं,डोल्फू, चिल्दे चङ्गा, टेकाङ, निमाङ, धारलेन, किम्री, सेरोग, रिउस, खारी, मह, मांग्री, पापु, चिमाथ, छायल लगायतका बस्तिमा विभिन्न समयमा आगलागिका घटनाहरु भएका छन् र यस क्षेत्रमा बस्ने समुदायहरु उच्च संकटासन्नतामा रहेका छन्।	यस नगरपालिकाको केहि वस्तिहरु मुख्य गरी तल्लो क्षेत्र (वडा नं ९) मा केहि टिनको छाना भएका घरहरु भएता पनि अन्य सबै वस्तिमा काठले नै बनेका घर र गजुमुज्ज बस्ति भएकाले आगलागीको सम्भावना अझै वढी भएको छ।
	जोखिम	बस्ति, खर्क, पशुपालन, जनधन	
चट्याङ्ग	संकटासन्नता	यस गाउँपालिकाको किम्री, सेरोग च्यापराक, लौला, मांग्री, पापु, चिमाथ जस्ता वस्तिमा विभिन्न पटक चट्याङ्गका घटनाहरु घटेका छन् र धेरै धनजनको क्षति भएको छ र अग्लो स्थानमा भएका बस्ति तथा खर्कहरु चट्याङ्गको उच्च संकटासन्न छन्।	खर्क तथा मथिललो बस्ति तथा चरण क्षेत्र (पशुपालनको क्षेत्र) मा थप क्षति गर्ने देखिन्छ
	जोखिम	खर्क, पशुपालन	
असिना	संकटासन्नता	यस पालिकाको मह, चिमाथको च्यानी, छयललो को◌ेडास्या, पापु धारी डांडा गाउँमा विभिन्न समयमा आएको असिनाले पशुपन्छि लगायत मानविय क्षति भएको छ र तसर्थ पशुपालन, कृषि तथा मानविय श्रोतहरु मुख्य संकटासन्नतामा रहेका छन्।	जलवायु परिवर्तनको असरले गर्दा पहिला भन्दा वढी समय असिना पर्ने हुदा यसले पार्ने असर दिनप्रति दिन वढ्ने देखिन्छ
	जोखिम	कृषि, पशुपालन तथा जनधन	

वन्यजन्तु आक्रमण	संकटासन्नता	यस गाउँपालिकाको चितैं, नादङ, तिङ्गतिङ्ग, स्याने गाउँ, रिमार, टांके, कोईकि, ताखा, भाताङसिङ, ल्याप, धावा, खारी, कोक्पा,खोङदुन, कार्ती, किम्री, लेमाङ, पुली, सेरोग, रिउस, पुअ, मह, ताक्या, मांग्री, पापु, घोरपल्या आदि बस्तिमा बन्यजन्तु आक्रमणमा परेर घरपालुवा पशुपन्छी, खेतमा लगाएको विभिन्न बालिहरु नस्ट गर्ने गरेको छ।	वन्यजन्तु आक्रमण पहिला भन्दा धैरै हुने गरेको र शे-फोक्सुण्डो निकुञ्जमा पाईने बन्यजन्तुले धैरै दुख दिने गरेको छ र वन्यजन्तु आक्रमणको क्रम पहिला भन्दा वढी यसबाट हुने संकटासन्नता अझै वढ्ने देखिन्छ।
	जोखिम	कृषि तथा पशुपालन	
हुरीबतास	संकटासन्नता	यस गाउँपालिकामा हुरीबतासले धैरै क्षति नगराएपनि ताखा,किम्री, कार्ति, दाउरा, महमा केहि घर तथा विधालयो छानाहरु उडाउने गरेको छ।	यस पालिकाका घरहरु होचो हुने हुनाले हुरीबतासको संकटासन्नता कम रहेको छ।
	जोखिम	विधालय भवन तथा सरकारी भवनहरु	
खडेरी	संकटासन्नता	वर्षेनि हिंउदे तथा वर्षामा हुने गरेको खडेरीले यस पालिकाको विभिन्न वस्तिहरु जस्तैः कार्ती, किम्री, मह तथा दाउरा बस्ति लगायत अन्य गाउँहरुमा कृषि उत्पादन घट्नुका साथै खाध संकटले भोकमरीको स्थिति सृजना भएको छ।	पहिला भन्दा खडेरी पर्ने केहि कम त भएको छ तर समयमा वर्षात (हिंउदे) नहुंदा कृषि उत्पादनमा ह्रास आईरहेको छ।
	जोखिम	कृषि उत्पदन तथा खाध संकट	
हिमपात	संकटासन्नता	मुख्य गरी वडा नं १, २ तथा मथिल्लो क्षेत्रमा बसोवास गर्ने समुदायहरु हिमपातबाट प्रभावित भएका छन् । मुख्य गरी हिमपातले गर्दा स्थानीय समुदाय अस्थाई रुपमा बसाईसराई गर्नु पर्ने र हिमाली क्षेत्रमा पालन गरीने चौंरी गाई हिमपातका कारण वर्षेनि मर्ने गरेकाले उच्च संकटासन्न छन्	हिमाली क्षेत्रमा पालन गरीने चौंरी गाई यस क्षेत्रको जिविकोपार्कजनको मुख्य स्रोत भइकाले यसको संकटासन्नता अझ वढीरहेको छ।
	जोखिम	पशुपालन तथा उच्च क्षेत्रका वस्तिहरु	

४.२.६ संकटासन्नता तथा जोखिम समुदाय पहिचान

प्रकोपले सिर्जना गरेका असरहरुको विश्लेषण गरी उमेर समुह, लिंग, सामाजिक स्तर, वर्ग र जातजाती अनुसार पर्ने र पारेको प्रभावहरुको बारेमा छलफल गरेर संकटासन्नता तथा जोखिमाको विश्लेषण गरिएको छ। प्रकोपको असरहरुले समुदायका वर्ग, जातजातिमा के कस्ता प्रभाव तथा असर पारेका छन् र ति प्रभावहरुले कुन समुहमा बढि असर गर्दछन् भन्ने विषयहरुमा छलफल गरि सबै भन्दा वढी असर पार्ने लाई ३, मध्यमलाई २ र न्युन असर गर्नेलाइ १ अंक दिएको थियो।

प्रकोप	असर तथा प्रभाव	उमेर समुह				लिङ्ग			आर्थिक अवस्था				जनजाति			
		बाल बालिका	युवा	वयस्क	अपाङ्गता	पुरुष	एकल महिला	महिला	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम	सम्पन्न	ब्राह्मण\क्षेत्री\ठकुरी	जनजाति	दलित	अल्पसंख्यक
पहिरो	जमिन कटान, भौतिक, मानविय तथा धनजनको क्षति	३	१	३	३	१	३	२	३	३	२	१	१	२	२	
हिमपहिरो	भौतिक, मानविय तथा धनजनको क्षति	२	१	३	२	१	२	२	३	३	२	१	२	२	२	
हिमपात	कृषिमा क्षति	२	१	२	२	१	३	२	३	३	२	१	२	२	३	
वाढी	भौतिक, मानविय तथा धनजनको	३	१	३	३	२	३	३	३	३	२	१	२	२	३	

	क्षति															
आगलागी	भौतिक, पशुपालन तथा मानविय क्षति	२	१	३	३	१	२	२	३	३	२	१	१	२	३	
चट्याङ्ग	भौतिक, पशुपालन तथा मानविय क्षति	२	२	२	३	१	२	२	३	३	२	१	२	२	३	
असिना	कृषिमा क्षति	२	२	२	२	१	२	२	३	३	२	१	१	३	३	
बन्यजन्तु आक्रमण	कृषि, पशुपालन, मानविय क्षति	३	१	१	३	१	३	३	३	३	१	१	२	२	२	
हुरीवतास	भौतिक क्षति	१	१	१	१	१	१	१	३	३	२	१	१	२	२	
खडेरी	कृषिमा क्षति	१	१	१	१	१	१	१	३	३	३	२	२	२	३	

४.२.७ प्रकोप स्तरीकरण

यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका वडाका समुदायहरु पनि विभिन्न प्रकारका जोखिममा रहेको पाईन्छ। नगरपालिकाका ९ वटै वडामा गरिएको प्रारम्भिक छलफल, विगतदेखी हाल सम्मका विपद्का घटनाहरुको विश्लेषणका आधारमा यस नगरपालिकाका विभिन्न समुदायहरु पहिरो, वाढि, वन्यजन्तु आतंक, आगलागी, असिना, चट्याङ्ग, हुरीवतास, खडेरी जस्ता प्रकोपहरुको जोखिममा रहेको छ। नेपाल सरकारको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना, निर्देशिका २०७४ को (मस्यौदा) मा भएको जोडा-जोडी स्तरीकरण विधिको प्रयोग गरेर स्तरीकरण गरिएको छ । भुकम्पलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर नगरस्तरीय प्रकोप स्तरीकरण गरीएको छ।

गाउँपालिकाको प्रकोप स्तरीकरण गर्दा त्यस प्रकोपले गरेको क्षति (भौतिक, मानविय, प्राकृतिक, सामाजिक तथा आर्थिक) र उक्त प्रकोपको वारम्बारताको आधारमा स्तरीकरण गरीएको छ। यसरी प्रकोप स्तरीकरण गर्दा वन्यजन्तु आतंक भित्र वांदर, दुम्सी, भालु, चितुवा, मुसा ईत्यादि लाई आधार मानिएको छ भने भने पहिरो र हिमपहिरोलाई अलग्गै राखेर असरको विश्लेषण गरीएको छ।

प्रकोप स्तरीकरण	वार्ड हरु								
	१	२	३	४	५	६	७	८	९
1	पहिरो	पहिरो	हिमपात	सुख्खा खडेरी	पहिरो	वन्यजन्तु आक्रमण	पहिरो	चट्याङ्ग	पहिरो
2	बाढी	बाढी	पहिरो	आगलागी	बाढी	पहिरो	वन्यजन्तु आक्रमण	आगलागी	बाढी
3	वन्यजन्तु आक्रमण	खहरे बाढी	हिमपहिरो	हुरीबतास	वन्यजन्तु आक्रमण	रोगकिरा	रोगकिरा	हुरीबतास	वन्यजन्तु आक्रमण
4	असिना	वन्यजन्तु आक्रमण	बाढी	नदि कटान	आगलागी	हुरीबतास	बाढी	वन्यजन्तु आक्रमण	चट्याङ्ग

5	आगलागी	हिमपहिरो	सुख्खा खडेरी	वन्यजन्तु आक्रमण	सुख्खा खडेरी	चट्याङ्ग	हुरीबतास	असिना	असिना
6	हिमपात	हिमपात	वन्यजन्तु आक्रमण	पहिरो	असि ना	असिना	आगला गी	पहिरो	हुरीबतास
7	चट्याङ्ग	ढुङगा खस्ने	आगलागी	असिना	हुरीब तास	विधुतिय दुर्घटना	असिना	बाढी	आगला गी
8	हुरीबतास	आगलागी	हुरीबतास	हिमपात	हिमपा त	बाढी	चट्याङ्ग		हिमपात
9	हिमपहिरो	असिना		चट्याङ्ग	चट्या ङ्ग	दुर्घटना	सुख्खा खडेरी		हिमपहिरो
10	सुख्खा खडेरी				हिमप हिरो	महामारी	विधुतिय दुर्घटना		

यस गाउँपालिकाका प्रमुख प्रकोपहरु देहायबमोजिम रहेका छनः

१) पहिरो २) वन्यजन्तु आतङ्क ३) बाढी ४) आगलागी ५) असिना ६) हुरीवतास ७) चट्याङ ८) सुख्खा खडेरी ९) हिमपहिरो १०) हिमपात

४.२.८ वडा जोखिम स्तरीकरण

विगतमा समुदाय स्तरमा भएका विपद तथा जलबायु जन्य घटनाहरुको क्षति र प्रभावका आधारमा गाउँपालिकाका वडालाई स्तरीकरण गरिएको छ । यसरी स्तरीकरण गर्दा गाउँपालिका वडाहरु मध्ये सबै भन्दा बढी जोखिममा देखिएको वडामामा क्रमश वडा नंः ९, ६, ५, २ ,१ ,७ ,८ ,३ ,र ४ रहेका छन्। स्थानीय अनुकुलन योजना निर्माण गर्दा यिनै वडालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने देखिन्छ।

वडा	१	२	३	४	५	६	७	८	९
१		२	१	१	५	६	१	१	९
२			२	२	५	६	२	२	९
३				३	५	६	७	८	९

४					५	६	७	८	९
५						६	५	५	९
६							६	६	९
७								७	९
८									९
९									
स्तरीकरण जम्मा अंक	४	५	१	०	६	७	३	२	८
स्तरीकरण	५	४	८	९	३	२	६	७	१

संकेत	
उच्च संकटासन्नता	
मध्ययम संकटासन्नता	
न्यून संकटासन्नता	

साराँशः बहुप्रकोपको असर, यीनीहरुले पुर्याएको क्षती र स्थानिय बासिन्दाको सामाजिक आर्थिक अवस्था (अनुकुलन क्षमता) को आधारमा मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिकाका ९ वटै वडाहरुलाई उच्च संकटासन्न, मध्यम संकटासन्न र न्यूनस संकटासन्न गरी ३ समुहमा वर्गीकरण गरिएको छ। छलफलबाट प्राप्त नतिजा बमोजीम वडा नं ५, ६ र ९ उच्च संकटासन्न, वडा नं १ , २ र ७ मध्यम संकटासन्न र वडा नं ३, ४, र ८ न्यून संकटासन्न समुहमा वर्गीकृत भएका छन्।

४.२.९ प्रकोप तथा अनुकुलन प्रयासहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिका भित्र घटेका प्रकोपहरुको स्तर र त्यसले जनसमुदायमा पारेको तथा पार्ने जोखिमहरुको बिश्लेषणको आधारमा योजना तर्जूमा गर्नु प्रभावकारी हुने भएकोले यस विधीबाट प्रकोपको स्तर र उक्त जोखिमसंग अनुकूलन हुन अहिले अपनाईएका प्रयासहरु वा बर्तमान समयमा भएको क्षमताको तुलना गरिएको छ । प्रभावित जिविकोपार्जनका स्रोतहरु प्ाृाकृतिक पूँजी, र ति पूँजीहरुमा गत बिगतमा आएका विभिन्न प्रकोपहरुको मूल्यांकन प्रभावसंग जुध्न जिविकोपार्जनका स्रोतहरुको विश्लेषण गर्न सबै वडाहरुको असर तथा प्रभावहरु र अनुकूलनका प्रयासहरुको ् निष्कर्ष निकाली सबै वडाहरुको स्तरलाई औषतको रुपमा उतार गरि त्यसको समग्र निर्कषलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस विधिको प्रयोगबाट जोखिमको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै जोखिमसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरुको स्तर दुबैलाई १ देखी ४ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा १ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ४ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकुलनका प्रयासहरु	स्तर
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा वन तथा जैविक विविधता वसोवास तथा पूर्वाधार	अन्नबाली नाश भएको, पशु चौपायाको लागी चरण क्षेत्रको कमी भएको, रुख बिरुवा सुकेको र वन विनास, अन्नबाली उब्जनी कम भएर खाद्यान्नको अभाव	४	स्थानीयहरुले अस्थायी सिचाई कुलो बनाएको, अन्य काम खासै नभएको	२
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा वन तथा जैविक विविधता वसोवास तथा	गाईबस्तु मरेको, मानिसको मृत्यु भएको, घर भत्काएको र	३	उत्तीसका बिरुवाहरु रोपेको, पहिरोबाट बच्नका लागी ओढारमा	२

	पूर्वाधार	बगाएको, बाटो पुरेको, खेती योग्य जमिन पुरेको र बगाएको		ढुगांको पर्खाल लगाई बस्नको लागी ठाउ बनाएको	
बाढी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा वसोवास तथा पूर्वाधार	गाईबस्तु बगाएको, मानिसको मृत्यु भएको, काठे पुल बगाएको, घर र घट्ट र पानी ट्यांकी बगाएको	३	काठ मुढाको बार लगाएको, ढुगांको , पर्खाल लगाएको, आवतजावतका लागी काठे पुल मर्मत गरेको	
हावाहुरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा वन तथा जैविक विविधता वसोवास तथा पूर्वाधार	मानिसको मृत्यु भएको, रुख बोटबिरुवा ढालेको, घरको छाना र पाल उडाएको, अन्नबालीमा क्षती पुर्याएको	१	अनुकुलनका लागी केही हुन सकेको छैन	१
असिना	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	अन्नबालीमा क्षती पुर्याएको	१	अनुकुलनका लागी केही हुन सकेको छैन	१
हिमपात	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा मानवस्वास्थ्य १	मानव तथा पशु चौपायलाई असर पारेको	१	स्थानिय स्रोत साधन प्रयोग गरी हिउ पन्छाउने प्रयास	१
आगालागी	वन तथा जैविक विविधता, वसोवास तथा पूर्वाधार,	वन बिनास, बन्य जन्तुमा क्षति, घर बस्तीमा क्षति,	२	गाँउले र सेनाले आगो नियन्त्रणमा लिएको	१

४.२.१० जीविकोपार्जनका स्रोतहरु माथिको प्रभाव विश्लेषण

यस गाँउपालिकाको क्षमता पहिचान गर्न र जलवायुजन्य प्रकोपबाट समुदायमा परेको असरको विश्लेषणका लागी स्थानीय अनुकुलन योजनाका एक औजार, जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । उक्त विश्लेषणको लागी प्राकृतिक,भौतिक, सामाजिक, मानवीय र आर्थिक सम्पत्ति पहिचान गर्दै हालको अवस्था र गुणस्तर मापन गरिएको थियो। त्यसै गरी भविष्यमा उक्त सम्पत्तीहरुको अवस्था र गुणस्तरको परिदृश्यको वारेमा पनि छलफल एंव विश्लेषण गरियो। जलवायु परिवर्तनसँग जुध्नको लागि यस गाउँपालिका १ देखी ९ वडाहरुमा भएका विभिन्न जिविकोपार्जनका श्रोतहरु तलको तालिका नं. ....मा उल्लेख गरिएको छ।

यो विधि प्रयोग गर्दा हालको अवस्था र स्तर लाई मापन गर्न १ देखी ४ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा ४ भन्नाले हालको अवस्था रे गुणस्तर राम्रा भएको भन्ने वुझिन्छ भने १ भन्नाले गुणस्तर सन्तोसजनक नभएको भन्ने बुझिन्छ।

जीविकोपार्जनका सम्पत्ति	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य)	स्तर (१-३)
प्राकृतिक सम्पत्ति			
बन तथा चरण क्षेत्र	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति गठन गरेर व्यवस्थापन गरीएको वनको अवस्था राम्रो रहेको	संरक्षण तथा वृक्षारोपण नभएमा विनास हुन सक्छ र चरण क्षेत्रहरु विनस हुन सक्छ	४
जडिबुटी	कटुकी, पाँच औंले, जटामसी, अतिसि, खिरौंलो, सतुवा, गुची च्याउ, बन लसुन, यार्सागुम्बा, निर्विसी, पदमचाल, सुगन्धवाल, समायो, वायोजडी, घोडामर्चो आदि बहुमूल्य जडिवुटीहरु प्रशस्त मात्रामा	बहुमुल्य जडिवुटीहरु गैह्र कानुनी रुपमा निकासी पैठारी भइरहेको हुँदा भविष्यमा लोप हुन सक्ने सम्भावना देखिनछ।	

	पाइने भएता पनि संरक्षणको अभावमा तथा चोरी निकासीका कारण लोप हुँदै गइरहेको		
जलश्रोत	जलस्रोतमा धनि, १५ वटा जति सना उपजलाधार भएको, हिमताल तथा हिंउ भएको क्षेत्र धेरै भएको	पहिलाको तुलनामा बर्षा तथा हिमपातको मात्रामा कमि आइरहेको हुँदा खोला नाला तथा नदीमा पानीको सतह भविष्यमा घट्ने देखिन्छ । ठुला नदीहरु सधै बगिराख्ने - हिमनदि स्रोत भएको तर साना खोला सुक्न सक्ने सम्भावना रहेको छ	३
सार्वजनिक जमिन	थोरै मात्रामा सार्वजनिक जग्गा छ र संरक्षण रहेको	सार्वजनिक जग्गा उपयोग हुने सक्ने	४
माटो	हालको अवस्थामा खेती उब्जनी राम्रो छ	माटोको उर्वराशक्ति कम हुने सम्भावना रहेको छ	३
भौतिक सम्पत्ती			
सडक /बाटो	सडक संजाल संग जोडिएको छैन	गोरेटो बाटो मात्र रहेको र त्यसको अवस्था पनि राम्रो छैन तर सरकारी पहल सुरु भएको	१
सिंचाई कुलो	संचाई कुलो छैन, कच्ची सिचाई कुलो रहेको तर अवस्था राम्रो छैन	केहि प्रयास भएकाले सिंचाई कुलो निर्माण हुदैजाने छन् र सिंचाईको राम्रो व्यवस्ता हुने छ	
बिद्युत	लघु जलविधुतको सुविधाले गर्दा लगभग सबै गाउँमा विजुलिको	विधुतिय उपकरणले हाल भैरहेको दाउराको प्रयोग घट्ने छ र राष्ट्रिय प्रसारणलाईनको	२

	उपलब्धता भएको छ	सुविधा पनि हुने छ	
आर्थिक सम्पत्ति			
रोजगारी	रोजगारको कुनै पनि अवसर छैन, कृषि तथा पशु पालन गरी जिविकोपार्जन गर्दै आइरहेको	भविष्यमा रोजगारी उपलब्ध हुने छ	१
व्यापार	ठुलो व्यापार उद्यम नरहेको, चिन (तिब्बत) बाट ब्यापार हुने गरेको	कृषि उद्यम र उत्पादन राम्रो नभएकोले अन्य व्यवसायमा संलग्न हुन सक्ने, सडक सुबिधा भएका दुई देश विच व्यापार राम्रो हुन सक्छ	२
कृषि उद्‌य्म	व्यवसायी कृषि उद्यम छैन, कृषि उद्यम र उत्पादन राम्रो छैन	कृषि उद्यम र उत्पादन राम्रो नभएकोले अन्य व्यवसायमा संलग्न हुन सक्ने	१
सामाजिक सम्पत्ति			
सामुदायिक भवन	सामुदायिक भवन छैनन्		१
बिद्यालय स्वास्थ्य चौकी	प्रत्यक गाउँमा विधालय छन् तर स्वास्थ्य ईकाई कम छन्	विद्यालय र स्वास्थ्य चौकी बढ्न सक्ने	१
मठ मन्दिर/गुम्बा /पाटी	३ गुम्बा र १० मन्दिर रहेका	बढ्न सक्ने	३
मानविय सम्पत्ति			
	हस्तकला, घरेलु तथा साना उद्योग , प्रशस्त सम्भावना हाल घरेलु तथा आफनो प्रयोजनका लागी उत्पादन भइरहेका र केहि व्यवपार	घरेलु उधोगहरु स्थापना भएर व्यापार व्यवसाय वढ्ने	२

	समते भैरहेको		
स्वास्थ्य कर्मी, स्वंयसेविका	गाउँपालिका भरीमा २० जना भन्दा वढी स्वास्थ्य कर्मी तथा स्वंसेविका रहेका	स्वास्थ्य कर्मी तथा स्वंसेविकाको संख्या वढ्दै जाने	२
प्राविधिक सिप भएका व्यक्ति	प्राविधिक सिप भएका व्यक्ति नहुनाले बाहिरका सिप युक्त व्यक्ति आएर काम गरीरहेको	प्राविधिक सिप भएका व्यक्तिहरुको संख्या वढ्न सक्ने	१
प्रगतिशिल कृषकहरु	२०-२५ जना कृषक तथा पशुपालक हरु सकृय रुपमा परम्परागत रुपमा काम गरीरहेका	उन्नत विउ विजन तथा प्रविधि भएमा कृषि उत्पादन वढ्ने र आम्दानिको स्रोत समेत वढ्ने	१

४.२.११ विषयगत क्षेत्रमा पारेका प्रभाव

परिमार्जित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका २०७६ ले दस वटा विषयगत क्षेत्र र यस विधिबाट मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिकामा विगत ३० वर्षमा जलवायुमा देखिएको परिवर्तनले पारेको क्षेत्रगत प्रभाव तथा हालको अवस्था र भविष्यको अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ। पहिलाको र हालको अवस्थामा भएको परिवर्तन र भविष्यमा पार्न सक्ने प्रभावको चित्रण गरिएको छ। जसले जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकूलन हुन गर्नुपर्ने कामहरूको लेखाजोखा र प्राथमिकीकरण गर्न सहज हुनेछ ।

३० वर्ष अगाडीको अवस्था	हाल महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यमा पार्न सक्ने प्रभाव	महिला तथा बालबालिकामा पार्ने असर

कृषि तथा खाध्द सुरक्षा			
परम्परागत कृषि प्रणाली अनुसार खेति प्रांगारिक मलको प्रयोग बालि विविधिकरण कम उत्पादन थोरै व्यतिगत श्रममा निर्भर स्थानीय बालीका प्रजाती मात्रको प्रयोग	प्राकृतिक उत्पादमा ह्रास आएको हाइब्रिड बिउबिजनको प्रयोग वाट उत्पादन बृद्धि भएको तर वालीमा नयाँ रोग किरा वढेको स्थानीय बालीका प्रजाती हराउँदै गएको, भएका पनि उत्पादन राम्रो हुदैन बाली चक्र समेत परिवर्तन भएको छ गोठेमलको प्रयोग निरन्तर घटिरहेको र रासायनिक मलको प्रयोगमा बृद्धि हाल १२ महिनानै आलु खेति हुने थालेको	परम्परागत खेति प्रणाली विस्थापित भएर आधुनिक खेतिको सुरुवात हुन सक्ने, जलवायुजन्य प्रकोपको असर बढ्न सक्ने, खेति प्रणालीमा मानविय श्रम कम भई प्रविधिकरण बढ्न सक्ने कृर्षि पेशामा आबद्ध घरधुरी कम हुन सक्ने	कृषि उत्पादन घट्दा हुने समस्याको पहिलो सिकार महिला र बालबालिका बढी हुन्छन । खाद्यान्नको अभाव, पोषण को कमी, आर्थिक भार बढ्ने,पारिवारिक कलह बढ्न सक्ने
वन, जैविक विविशता तथा जलाधार संरक्षण			
धेरै प्रयाप्त वनजङ्गल, प्रयाप्त जडिबुटी जल, जँगल र जमिनको प्रयोग तथा उपलब्धता प्रयाप्त जल, जँगल र जमिनको प्रयोगमा विवाद एकदम नगण्य मात्रामा (जडिबुटि संकलनमा केहि मात्रामा हुने गरेको)	क्रमिक रुपमा घटिरहेको, जडिबुटी पाइन छाडेको अधिक दोहन, श्रोत घटिरहेको जल, जँगल र जमिनको प्रयोगमा विवाद बढ्दै गएका (जडिवुटी संकलनमा बिवाद हुंदा ज्यान समेत जानेगरेको छ)	जल, जँगल र जमिनको प्रयोगमा विवाद बढ्न सक्ने, वन जंगल र जलाधार क्षेत्रको गुणस्तरमा ह्रास आउन सक्ने जडिबुटिको अनियन्त्रित संकलनले भविष्यमा बहुमुल्य जडिबुटिहरु लोप हुन सक्ने	घाँस दाउराको अभाव हुन सक्ने कार्य बोझ वढ्न सक्ने
जल तथा उर्जा			
प्रयाप्त मात्रामा पानीको प्रकिर्तिक स्रोत हरु थिए खानेपानीको स्रोत को रूपमा सामुदायिक मुल हरु थिए इन्धनको रुपमा सबै भन्दा बढी	पानीका सार्वजनिक स्रोत हरु छैनन व्यक्तिगत धाराको प्रयोग बढेको छ जनसंख्या बढेसंगै पानिका स्रोत दुषित भएका छन, इन्धनको स्रोतमा ग्यास, विजुली,	पेट्रोलियम को प्रयोग धेरै वढ्ने तथा मुल्य समेत बढ्ने प्रदुषण बढ्न सक्ने खानेपानीको अभाव हुन सक्ने	पानीका स्रोत दुसित हुदा र अभाव हुदा स्वास्थ्यमा समस्या देखा पर्ने

दाउरा प्रयोग हुन्थ्यो परमपरागत टुकी, दियो बाल्ने चलन बढी थियो (झरो बाल्ने)	सोलार आदीको प्रयोग बढेको छ	विजुली लगायतको माग बढ्न सक्ने	
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई			
संक्रामक रोगको प्रकोप बढी थियो स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरु कम थिए विशेसज्ञ डाक्टर कम उपलब्ध थिए औसधि तथा स्वास्थ्य सस्थामा छैन स्वास्थ्य सरसफाई सम्बधि चेतना कमि थियो	स्वास्थ्य पूर्वाधार हरु आजसम्म पनि पर्याप्त छैन विशेसज्ञ डाक्टर सेवा सदरमुकाममा मात्र उपलब्ध छ स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुच छैन रोग लागिहाले पनि छिटो उपचार हुन पाउदैन विभिन्न निकाय वाट स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बधि सचेतानात्मक क्रियाकलाप गरिएका छन स्वास्थ्य चौकिमा पहिला भन्दा वढी औषधिहरु पाईन्छ	नया नया संक्रामक रोग फैलिन सक्ने जनसंख्या बृद्धि संगै फोहोर मैला बढ्न सक्ने पानीजन्य संक्रामक रोग हरु बढ्न सक्ने	
स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती			
वस्ती परम्परागत हिसाबले व्यवस्थित थिए व्यवस्थित वाटा , खानेपानीका स्रोत, वनजंगल र हरियाली थिए भू उपयोग स्थानीय लामाको विवेक अनुसार हुने गर्थ्यो वस्तीहरु सुन्दर र खेतीयोग्य जमिन मिलेको थियो सबै ग्रामिण बस्ति थिए बजारको निम्ति सदरमुकाम पुग्न पर्थ्यो	गाउँपालिका ले स्थानीय अनुकुलन योजना बनाउदै छ जलवायु जन्य प्रकोपले पर्ने असर (खास गरि बाढी\पहिरो) सित जुध्न सक्ने संरचना निर्माणमा जोड दिएको छ।	भू उपयोग नीति पूर्ण कार्यान्वयन हुनेछ जलवायु उत्थानशील गाउ र सहर निर्माण हुनेछन हरित र फराकिला सडक हुनेछन जल्वायु परिवर्तन र यसका असरवारे सबै सचेत हुनेछन	
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन			

मौसम पूर्वानुमान वारे जानकारी थिएन, विपद पूर्वतयारी भन्दा प्रतिकार्य लाइ महत्व दिइन्थ्यो, विपद वारे जानकारी नगन्य मात्रामा थियो , प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण को स्थानीय नीति योजना केहि थिएन, भौतिक संरचना निर्माण हुदा प्रकोप को जोखिम आकलन गर्ने चलन थिएन	स्थानीय स्तरमा विपद जोखिम, मौसम पुर्वानुमान र जलवायु परिवर्तन वारे सचेतना बढेको छ। भवन सहिंताको कार्यान्वयनमा नगरपालिका सचेत छ, भौतिक संरचन निर्माण गर्दा माटो परिक्षण र सम्भावित प्रकोपको आकलन गर्रे गरिन्छ	मौसम पूर्वानुमान र पुर्व सुचना प्रणालीमा सबै नगरबासीको पहुच स्थापित हुनेछ आवस्यक क्षेत्रमा पुर्व सुचंना प्रणाली स्थापना र विस्तार गरिनेछ कर्णाली नदीले कटान गरेको क्षेत्रमा तटबन्ध निर्माण गरिनेछ विभिन्न पहिरो क्षेत्रहरु व्यवस्थित गरि जैविक तटबन्द निर्माण गरिनेछ ।	
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार			
कुनैपनि उद्योग हरु थिएनन् यातायातका साधन कुनै पनि थिएनन् , समान तथा अन्नपात ढुवानी गर्नुपरेको खण्डमा खच्चर वा झोवा प्रयोग गर्नु पर्थ्यो कतैजान परेको खण्ड हिंडेरै जान पर्छ जैविक उर्जा जस्तै दाउरा प्रयोग हुन्थे घरहरु माटो, काठ र ढुङ्गाले बनेका हुन्थे शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सडक र अन्य भौतिक निर्माण एकदम सिमित थियो ।	ठुला व्यपारिक केन्द्रहरु क्रमिकरुपमा विकास भईरहेका छन् साना खालका व्यापार व्यवसाय तथा घरेलु उद्योगहरु सञ्चालनमा रहेका छन, छायल, पुलु यस गाउँपालिकाको बजारको रुपमा विकास हुदैछन, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सडक र अन्य भौतिक निर्माण हुने क्रम बढेको छ, पुन प्रयोग गर्न सकिने वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बढ्दो छ,	ठुला खालका उद्योग हरु संचालन मा आउनेछन पूर्वाधार विकास जलवायु मैत्री हुनेछ उद्योग वैकल्पिक जीविकोपार्जन को स्रोत को रुपमा विकसित हुनेछ र जलवायु संकटासन्न घरधुरीको अनुकुलन क्षमता बढेको हुनेछ ।	
पर्यटन एंव प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा			
पर्यटन पेसा थिएन धार्मिक	आन्तरिक र बाह्य (जिल्लाबाहिर)	धार्मिक, ऐतिहासिक साथै	

आस्थामा आधारित थियो	क्षेत्रबाट समेत घुम्न आउने क्रम बढेको छ, मुगु, डोल्फू, छाँयाक्षेत्र (हिन्दुको धार्मिक स्थल)आकर्षक गन्तव्य को रुपमा विकास हुदैछन,	प्राकृतिक क्षेत्रमा पर्यटन विकासको संभावना छ, पर्यटन क्षेत्र वैकल्पिक जीविकोपार्जनको स्रोत हुन सक्छ। स्थानिय संस्कृतिको प्रवर्धन गरी पर्यटक आकर्षण गर्न सकिन्छ।	
लैङ्‌गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन			
प्राकृतिक र जलवायु जन्य प्रकोप असर खास गरि, महिला बालबालिका, पिछडिएको वर्ग, जनजाती हरुमा बढी देखिने समाजमा विभिन्न किसिमका विभेदहरुको गहिरो खाडल रहेको थियो, जातिगत, पेशागत, सम्पन्नता का आधारमा समाज बाडिएको थियो गाउँपालिकामा जनजाती (लामा) हरुको बाक्लो बसोबास रहेको शिक्षा मा महिलाहरुको पहुच कम भएको	प्राय जसो सबैको शिक्षा मा पहुच बढेको छ, सामाजिक विभेद कम हुदै गएको संकटासन्न महिला, बाल बालिका, मजदुरहरु अहिले पनि जलवायु जन्य प्रकोपको बढी जोखिम मा रहेका नीति निर्माण, निर्णय गर्ने क्षेत्रमा महिला र समावेसी सहभागिता बढ्दै गएको स्थानीय स्तर मा हुने गतिविधिहरु पारदर्शी हुदै गएका छन् महिला हरु समेत आयआर्जन का गतिविधी मा सहभागी भएका छन विभिन्न सिप्मुलक तालिमहरुमा समेत महिला लगायत सबै वर्गको सहभागिता बढेको छ	सबै वर्ग र क्षेत्र का व्यक्तिको पहुच राज्यको सबै निकायमा हुनेछ संकटासन्न समुदाय र व्यक्तिको अनुकुलन क्षमता बढेको हुनेछ महिला हरु नेतृत्व र निर्णय गर्ने तहम पुग्नेछन, आयआर्जन मा महिला अझै अगाडी बढेका हुनेछन सामाजिक विभेद अन्त्य हुनेछ आ-आफ्नो क्षमता अनुसार सबैले समान असर पाउनेछन उत्थानशील समुदाय निर्माण भएका हुनेछन	
जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास			
सामाजिक क्षेत्रमा काम गर्ने संघ सस्था र निकाय कम थिए जनचेतनामुलक कार्यक्रम हरु कमै हुन्थे, जलवायु परिवर्तन	सरकारी तथा अन्य विकास साझेदार हरुले सचेतेनामुलक क्रियाकालाप संचालन गर्ने गरेका तर लक्षित वर्ग सम्म अझै	सबै नगरबासीको सुचनामा पहुच हुनेछ, राजापुर नगरक्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर,	

सम्बधि छलफल र बहस कम हुने गर्थ्यो जनचेतनाको लागी साधन÷मध्यम कम समेत कम थिए जलवायु परिवर्तन सम्बधि ज्ञान, सुचना र तथ्यांक को अभाव थियो।	प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन् नसकेको जलवायु परिवर्तन, यसले विविन्न क्षेत्रमा पारेको असर र असर न्यूनीकरणका लागि स्थानीय स्तरमा भएका प्रयास हरू बारेको सुचना लाई अभिलेखीकरण गर्न थालिएको छ	असर न्यूनिकरणको लागी सरकारी तथा गैरसरकारी र स्थानिय स्तरमा भएका प्रयासहरुबारेको दस्ताबेज तयार हुनेछ। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि आधारभुत सामग्री स्कुलको पाठ्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।	

४.२.१२ पारिस्थितिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण

मुगुम कार्मारोङ गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिम र तिनीहरुले वन-जङ्गल जैविक विविधतामा, कृषि र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउनु यस विश्लेषणको उद्देश्य रहेको छ। यसको लागी पालिका स्तरमा गरिएको छलफलको आधारमा प्राप्त सुचनालाई छुट्टा छुट्टै प्रस्तुत गरिएको छ।

४.२.१२.१ वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिमहरुले वनको अवस्थामा तथा जैविक विविधतामा के कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउन यस विधिको प्रयोग गरीएको थियो। समुहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो। पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च–३, मध्यम–२ तथा न्युन–१ वर्गमा विभाजन गरी वन प्रजातीमा परिवर्तन, जीवजन्तुका प्रजातीमा परिवर्तन, वनको अवस्था, यसका संयोजन तथा पारिस्थितिकिय प्रणलीको सेवामा कस्तो परिवर्तन आएको छ भनी विश्लेषण गरिएको थियो।

क्र.स.	जोखिम तथा समस्या	वनको प्रजातिमा परिवर्तन	वन्यजन्तुको प्रजातिमा असर	वनको गुणस्तरमा परिवर्तन	संयोजन	पारिस्थिति किय प्रणालिको सेवा	जम्मा
१	रैथाने प्रजाती हराउदै जानु	३	२	३	२	२	१२
२	वनका स्रोतहरु मासिदै जानु	३	३	२	२	२	१२
३	वन्यजन्तुको प्राकृतिक वसस्थान मासिएको	२	३	२	२	३	१२
४	मानव वन्यजन्तुको द्वन्द वढ्दै गएको	२	३	३	२	३	१३
५	जडिबुटिको अनियन्त्रित संकलन (	३	३	३	३	३	१५
६							

४.२.१२.२ कृषि पारिस्थितिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनले कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नलाई यो विधि प्रयोग गरिएको थियो। समुहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो। पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च–३, मध्यम–२ तथा न्युन–१ वर्गमा विभाजन गरी प्रमुख बालीहरुलाई आधारमानि विश्लेषण गरिएको थियो।

क्र.स.	जोखिम तथा समस्या	खेती प्रणालीमा परिवर्तन	कृषि जिवन्तुको प्रजातिमा परिवर्तन	कृषि उत्पादन गुणस्तरमा परिवर्तन	पारिस्थितिकिय प्रणालिको सेवा परिवर्तन	जम्मा
१	खेतियोग्य जमिन कटान	३	३	३	२	११
२	वालि नोक्सानी	२	२	३	३	१०
३	पानीको अभावले कृषि उत्पादनमा कमि (सिंचाईको कमि)	३	३	३	३	१२
४	खडेरीले गर्दा वालि लगाउने समय परिवर्तन गर्दा कम उत्पादन	३	३	२	२	१०
५	उत्पादन कम भएर लामो समयमा खाध असुरक्षा वढेको	३	३	३	२	११
६	रैथाने वाली प्रजातीहरु हराउदैं गएका	३	३	३	१	१०
७	माटोको उर्वाराशक्तिकम हुंदै गएको	३	३	२	१	९

४.२.१२.३ जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा भएका खोलानाला, पानीका मुहानमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर विश्लेषण गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । एकातिर जोखिमहरु राखेर र अर्कोतिर पानीका स्रोतहरुमा रहेका वनस्पति र जीवजन्तुमा परिवर्तन, पानीको गुणस्तरमा परिवर्तन, पारिस्थितिकिय प्रणालीको संयोजन तथा तिनका सेवामा परिवर्तन राखी जोखिमको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अन्तर्क्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च–३, मध्यम–२ तथा न्युन–१ वर्गमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

क्र.स.	जोखिम तथा समस्या	जल\वनस्पति प्रजातिमा परिवर्तन	जिवजन्तुको प्रजातिमा असर	पानीको गुणस्तरमा परिवर्तन	संयोजन	जल पारिस्थितिकिय प्रणालिको सेवा	जम्मा
१	पानीको मुहान सुक्ने	३	३	३	२	३	१४
२	मुख्य नदिनालाको बहाव परिवर्तन	३	३	२	२	२	१२
३	पानीका स्रोतहरु दुषित हुदै गएको	३	३	३	३	३	१५
४	पानीमा पाईने प्रजातीहरु लोप हुदै गएको	३	३	२	२	३	१३
५							

४.२.१३.४ पारिस्थितिकिय प्रणालिमा परेको तुलनात्मक रुपमा जोखिम विश्लेषण

विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको विश्लेषण गरे पश्चात निम्न बमोजिमको तालिकामा राखी तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण गरिएको थियो।

क्र.स.	पारिस्थितिकिय प्रणाली	विविधता	अवस्था\गुणस्तर	संयोजन	पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परिवर्तन	जम्मा	औसत
१	वन जंगल पारिस्थितिकिय प्रणाली	३	३	२	३	११	२.७५
२	कृषि पारिस्थितिकिय प्रणाली	३	३	२	२	१०	२.५
३	जल पारिस्थितिकिय प्रणाली	३	३	२	२	१०	२.५

सारांशः समग्रमा वन जंगल, कृर्षि र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा जलवायु परिवर्तनबाट परेको असर र समुदायले महशुस गरेको परिवर्तनको विश्लेषण गर्दा तीनवटै पारिस्थितिकिय प्रणालीमा उच्च किसिमको प्रभाव परेको निश्कर्ष प्राप्त भयो।

परिच्छेद ५ जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका रणनीतिहरुको पहिचान

५.१ अनुकुलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यक्रमको प्राथमिकिकरण

जलवायुजन्य जोखिमको अवस्था, स्थानियस्तरमा भएका बिभिन्न प्रकारका स्रोतहरुको विश्लेषण पश्चात समुदायको हालको अवस्था (अनुकुलन क्षमता) मध्यनजर गर्दे थप अनुकुलनका क्रियाकलापहरु सम्पूर्ण वडाका व्यक्तिहरु विच सहभागितामुलक छलफल गरि तयार गरियो। तय गरिएका अनुकुलनका क्रियाकलापहरुलाई प्राथामिकिकरण गर्दा सामाजिक आर्थिक प्रभाब (प्रभावकारिता), सम्भाव्यता, खर्चको प्रभाबकारिता, लैंगिक मैत्रि, बिपन्नतथा संकटासन्नमूखी र दिगोपनलाई आधार मानेर गर्न सकिने खालका अनुकुलन कार्यहरुको प्राथमिकीकरण गरिएको थियो। लैंगिक मैत्रि, बिपन्नतथा संकटासन्नमूखी र दिगोपन हुने क्रियाकलापहरुलाई विशेष ख्यालगरिएको थियो। प्राथमिकतामा परेका अनुकूलन उपायहरुलाई ४ तहमा (पहिलो, दोस्रो, तेस्रो र चौथो) सम्म वर्गीकरण गरी तालिकामा राखिएको छ। सहभागितामुलक पद्धति मार्फत प्रकोपहरुको सामनागर्न स्थानीय समुदायले पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरेको अनुकूलनका उपायहरु वडा अनुसार राखिएका छन्।

५.१.१ कृषि तथा खाध्द सुरक्षा

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित लागत
1		कृषि बालीनाली सुरक्षाका लागि स्थानीय स्तरमा जैविक बिषादी निर्माण तालिम (चितै र डोल्फु)				२०००००

1		गोठ सुधार तथा प्रांगारिक मल ब्यबस्थापन तालिम (चितै र डोल्फु)				२०००००
1		स्थानीय बिउ संरक्षण गर्नका लागि बिउ भण्डारण गर्ने				१००००००
2	**१**	**आलु पकेट क्षेत्र**				**३,००,०००**
2	७	खच्चर उत्पदन केन्द्र स्थापना गर्ने				५०,००,०००
2	८	गुच्ची च्याउ प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने				४०,००,०००
2	९	चरण व्यवस्थापन सम्बन्धि सामुदायिक वनका उपभोक्तालाई तालिम प्रदान गर्ने				१०,००,०००
2	६	चौरी पालनलाई आधुनिक तथा व्यवस्थित गर्नको निम्ति क्षमता विकास गर्ने				५०,००,०००
2	२	नाफल पकेट क्षेत्र				५,००,०००

2	३	स्थानीय वालि प्रसोशन केन्द्र स्थापना				५,००,०००
2	४	स्थानीय समुदायलाई खाध सुरक्षा सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने				५,००,०००
2	५	स्याउ भण्डारण तथा प्रसोधन तालिम तथा केन्द्र स्थापना गर्ने				१,००,००,०००
3	२	कुखुरा फार्म (रैथाने) को निम्ति खोर निर्माण				१५,००,०००
3	४	च्याउ खेती प्रर्वद्धनको गर्ने				१,००,०००
3	१	ताखा गाउँमा स्याउ फर्म बनाउने				५,००,०००
3	३	बाख्रापालनको निम्ति उन्नत जातको बाख्राको व्यवस्था गर्ने				२०,००,०००

4	४	उन्नत जातको झोमु (गाई र चौरीको क्रस) पालन गरी दुग्ध जन्य (घ्यू,छुर्पि, चिज उत्पादन) पदार्थ उत्पादन गर्ने				३६,००,०००
4	६	जडिवुटी प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने (कुटकी, सेतो चिनि आदि)				५५,००,०००
4	२	टोकमा सिमि पकेट क्षेत्र विस्तार गर्ने				६०,००,०००
4	१	टोकमा स्याउ पकेट विस्तार गर्ने र आधुनिक स्याउ खेति प्रणालिको विकास गर्ने				१,००,००,०००
4	८	थोपा सिंचाई व्यवस्थापन				६०,००,०००
4	५	परम्परागत मौरी घार विस्थापित गरेर आधुनिक मौरी घार व्यवस्थापन गरी मौरी पालन विस्तार गर्नु पर्ने				२०,००,०००

4	७	बेमौसमि तरकारी खेति विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने				२५,००,०००
4	३	समग्र वडामा कृषि विकास गुरुयोजना बनाई आधुनिक कृषि प्रणालि विकास गर्नु		१		५,००,००,०००
5	२	ताङरी सेरोगमा ओखर खेती प्रर्वध्दन गर्ने (वेर्ना उपलब्ध गराउने)				५,००,०००
5	१	दोल्दाङ दाउरामा सिमि पकेट क्षेत्र बनाउने				३,००,०००
5	३	लादेगाउ दाउरामा बाख्रा पालन (उन्नत जातको) गर्ने				३,००,०००
5	५	स्याउ खेतीका लागी वेर्ना उपलब्ध गराउने र घेरवार गर्नको निम्ति				१०,००,०००
5	४	हिंउदे तरकारी लगाउन प्रोत्सान स्वरुप ग्रिन हाउस प्रदान गर्ने				३,००,०००

6		ओखर खेति विस्तार गर्न आर्थिक तथा प्राबिधिक सहयोग (खाङदाक)				४५००००
6		कोदो पकेट - सिंचाई व्यवस्थापन (छोयाप)				३५०००००
6		चिनो खेति (हार्र्वेस्टर)- भाले				२५०००००
6		भेडा बाख्रा पालनमा प्राबिधिक तथा आर्थिक सहयोग (वडा भरि)				५००००००
6		स्याउ खेति पकेट क्षेत्र (चुप्लिंग)				४००००००
7	६	आधुनिक वा सुधारीएको घट्टको स्थापना गर्ने				
7	३	ओखर तथा चुलीबाट तेल निकाल्नको निम्ति मिलको स्थापना गर्ने				

7	२	कृषि उत्पादन वढाउनको निम्ति अगुवा कृषकको निम्ति हरित गृहको व्यवस्थापन गर्ने				
7	५	चिनो कुट्नको निम्ति मिलको स्थापना गर्ने				
7	४	वालिनालिमा लाग्ने रोगकिराबाट जोगाउन स्थानीय स्तरमा एग्रोभेटको स्थापना गर्ने				
7	१	सिंचाईको व्यवस्थापन गर्ने				
8	५	क्याम र स्यार कि युङ्गमा कोदो पकेट क्षेत्र बनाउने				४५,००,०००
8	१	चिनो प्रसोधन तथा कुटाई मिल स्थापना (स्या कि युङ्गमा)	१	१		३५,००,०००
8	३	जोरुकमा स्थानिय सिमि पकेट क्षेत्र बनाउने				३०,००,०००

8	२	ताक्पा छिमिकमा स्थानिय प्रजातिको बाख्रापालन सम्बन्धि तालिम तथा बिउ प्रदान गर्ने				४०,००,०००
8	७	भेडा, च्याङ्ग्रा लगायतका स्थानीय प्रजातिका घरपालुवा जनावरको प्रवर्द्धन गर्ने				
8	६	लागलिमा स्याउ बगैचा बनाउनको निम्ति (स्याउको वेर्ना प्रदान गर्ने)				३०,००,०००
8	४	सोजुक्पामा परम्परागत मौरी घर लाई आधुनिक बनाउनुका साथै मौरी प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने				५०,००,०००
9	५	चिमाथ क्षेत्रमा पशुपालन प्रवर्द्धन गर्ने (उन्नत विउ, गोठ सुधार)				१,००,००,०००

9	४	चिमाथमा सिस्नु प्रसोधन तथा प्याकेजिङ तालिम प्रदान गर्ने र घरेलु उधोग सञ्चालन गर्ने				५०,००,०००
9	२	चिमाथलाई स्याउ तथा ओखर पकेट क्षेत्र बनाउने				५०,००,०००
9	३	छयलमा सुन्तला तथा कागती पकेट क्षेत्र बनाउने				३५,००,०००
9	६	पापु क्षेत्रमा चौरी पालन प्रवर्द्धन गर्ने				५०,००,०००
9	१	पापुमा आलु तथा सिमि पकेट क्षेत्र बनाउने				४०,००,०००

५.१.२ जल तथा उर्जा

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित लागत
1		घट्ट सुधार कार्यक्रम चितै र डोल्फुमा				१००००००

1		सानो सिंचाई पोखरी निर्माण				
1		सिंचाई कुलो मर्मत				
1		सोलार व्यवस्थापन				२००००००
1		हाइड्रोपावर ब्यबस्थापन				
3	१	खारी स्थित खोलुङ खोलामा आधुनिक घट्ट निर्माण गर्ने				१३,५०,०००
3	३	ढेपलुङवा देखि तिसिम्पा खानेपानि निर्माण गर्ने				५,८०,०००
3	२	ताखा स्थित तेहिलुङ्बाको खोलाबाट सिंचाई नहर बनाउने				२१,००,०००
4	१	भाईलुङ खोलाबाट लघु जलविधुत उत्पादन गर्ने	१	१		१,५०,००,०००
5	४	ट्र्याक्सामु सेरोगमा आधुनिक घट्ट निर्माण गर्ने				१०,००,०००

5	२	ताङरी होङमा सिंचाई कुलो निर्माण				५,००,०००
5	१	नाजाङ्ग देखी सेटुङ दाउरामा सिचाई कुलो निर्माण गर्ने				५,००,०००
5	३	सुधारीएको घट्ट निर्माण गर्ने (लादेघाटमा)				१०,००,०००
6		खानेपानी योजना निर्माण (रिउस -श्री ने.प्रा.बि. रिउस)				५०००००
6		खानेपानी योजना निर्माण (चुप्लिंग देखि छोयाप सम्म)				१५००००
6		सिंचाई कुलो तथा संरचना निर्माण (छोयाप तट तथा भाले)				१५००००
6		सुधारिएको घट्ट निर्माण गर्ने (नचिन खोला रिउस)				१०००००
7	३	च्याप्नी खोलामा तटबन्धन सहित सुधारीएको घट्ट निर्माण गर्ने				५,००,०००

7	५	थार्चा वस्तिमा बत्ति बाल्नको निम्ति सोलारको व्यवस्था गर्ने				२०,००,०००
7	२	रोम्बु खोलामा लघु जलविधुत आयोजना निर्माण गर्ने				१,००,०००
7	६	सिम्खोला,कुर्द, कुजोर मा घट्ट तथा सिंचाईको नहर निर्माण गर्ने				४०,००,०००
7	१	सुधारीएको घट्टको निर्माण गर्ने				१०,००,०००
7	४	सोम्दो खोलाबाट सिंचाई नहर निर्माण गरी सिंचाई व्यवस्थापन गर्ने				५०,००,०००
8	२	चेजिमा सुधारीएको पानि घट्ट निर्माण गर्ने				४०,२५,०००
8	१	ताक्लि लघु जलविधुत योजना निर्माण गर्ने				९०,५०,०००
8	३	स्यार कि युङ्गमा सिंचाई नहर बनाउने				३१,००,०००

9	३	घट्टे खोलामा लघु जलविधुत निर्माण गर्ने				१,००,००,०००
9	४	चिमाथको खाने पानि मुहान संरक्षण				२०,००,०००
9	६	चिमाथमा कुटानि, पिसानि मिल स्थापना गर्ने				३०,००,०००
9	२	छायल गाऊंमा सिंचाई व्यवस्थापन (नहर निर्माण)				३०,००,०००
9	५	छायलमा आधुनिक घट्ट निर्माण गर्ने				२०,००,०००
9	१	पापुमा आधुनिक घट्ट निर्माण गर्ने				३५,००,०००
9	७	पापुमा एक घर एक सुधारीएको चुलो वितरण वा बनाउन प्राविधिक सहयोग गर्ने				४०,००,०००

जलवायु उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित लागत
1		तटबन्द निर्माण गर्ने (चितै र डोल्फु)				१५००००
1		पहिरो रोकथामक लागि वृक्षारोपण (चितै र डोल्फु)				५०००००
1		सिंचाई पोखरीको निर्माण र व्यवस्थापन				२००००००
2	४	ख्यासो, हिउसि लगायतका खतरा पुर्ण स्थानमा संकेत चिन्हहरु राख्ने				५०,०००
2	१	टाके खोलामा काठे पुल निर्माण गर्ने				२,५०,०००
2	३	लालेवमा तटबन्धन तथा ग्यावियन वाल लगाउने	१०० मि			१५,००,०००

2	२	हिउसि बगरमा वाढी तथा नदि कटान नियन्त्रण गर्न ग्यावियन वाल लगाउने	२०० मि			४०,००,०००
3	३	खारीमा जैविक तटबन्धन गर्ने				१८,००,०००
3	२	ताखा र खारीको विचमा पर्ने चायार खोलामा पुल निर्माण गर्ने				५०,००,०००
3	१	ताखा स्थित चोनाक खोलामा तटबन्धन निर्माण गर्ने				२८,५०,०००
4		जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धि क्षमता अभिबृद्धि सम्बन्धि तालिम (किम्री र कार्ति)				१००००००
4		तिहार देखि किम्री सम्म ग्रामिण बाटो (किम्री)				६१००००००
4		बस्ती व्यवस्थापन गर्ने (किम्री र कार्ति)				२०००००००

5	३	ग्याविय सहित तटबन्धन (छेवा\थाङ पुलु)				२५,००,०००
5	१	ङिन्गो सेरोगमा जैविक तटबन्धन गर्ने				५,००,०००
5	२	जैविक तटबन्धन तथा ग्यावियन निर्माण (सेरोग गाढमा)				२,००,०००
6		ग्याबियन तटबन्द निर्माण (सोंजुंग पूल)				२५०००००
6		डडेलो रोक्न अग्निरेखा निर्माण गर्ने (घेमदाक देखि				५०००००
6		प्लास्टिक टनेल निर्माणमा सहयोग (				२००००००
6		वृक्षारोपण (छोयाप ,भाले रिउस)				१००००००
7	२	गाउंको माथिल्लो क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने (पहिरो जोखिम नियन्त्रण)				५,००,०००

7	५	गाउको विभिन्न स्थानमा पानि संकलन पोखरी निर्माण गरेर वर्षात तथा हिंउ जम्मा गर्ने र सिंचाईको निम्ति प्रयोग गर्ने				३०,००,०००
7	१	पहिरो जाने मुख्य ठाउँमा (सोम्दो) तटबन्धन निर्माण गर्ने				५०,००,०००
7	३	लुते पानी माथि वृक्षारोपण गर्ने				२,००,०००
7	४	वन क्षेत्रको वरपर अग्नी रेखा निर्माण गर्ने				२०,००,०००
8	४	घेलाम देखी मोटी तथा मोटि देखि बिस दो सम्मको बाटोमा ढुंगा खस्ने जोखिम न्युनिकरणको निम्ति सडक चौडा तथा सफाई गर्ने				
8	१	च्याङनाकको पहिरो जोखिम न्यूनीकरणको निम्ति जैविक				६०,००,०००

		तटबन्धन बनाउने				
8	२	ढुङ्गेधारा देखि माङ्गी गाउ सम्म जाने सडक फाराकिलो बनाउने				७०,००,०००
8	३	मालुङबा जोखिम न्यूनीकरण (पहिरो) तटबन्धन				३०,००,०००
9	२	चैति देखि छेच्या सम्म तटबन्धन				१,५०,००,०००
9	१	छायलचौर देखि घांसे वडार हुंदै घट्टेखोला सम्म तटबन्धन				१,५०,००,०००
9	३	जोवान चौकि देखि तलघट्ट हुंदै देल्नि खोला सम्म तटबन्धन				१,५०,००,०००

वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित लागत
1		चरिचरण गर्ने घासे मैदान संरक्षण				१००००००
1		जडिबुटी भण्डारण स्थलको निर्माण				१००००००
1		जडिबुटीको दिगो उपभोग सम्बन्धि तालिक संचालन				३०००००
1		डडेलो नियन्त्रण गर्न अग्नि रेखा निर्माण गर्ने तथा स्थानीय				१०००००
1		वृक्षारोपण कार्यक्रम संचालन (चितै र डोल्फु)				१००००००
1		संरक्षणको लागि जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन				२००००००
2	६	कोजु वनमा वृक्षारोपण गर्ने				२,००,०००
2	५	जडिबुटि प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने				२०,००,०००

2	७	जल प्रदुषण नियन्त्रण गर्न जन चेतनामुलक कार्यक्रमका साथै आवश्यक नीति निर्माण गर्ने				५,००,०००
2	४	लोपोन्मुख जडिबुटी तथा वन्यजन्तु संरक्षण निम्ति नीति निर्माण गर्ने				५,००,०००
2	३	लोपोन्मुख जडिबुटी तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्ने				५,००,०००
2	१	स्थानीय स्तरमा पाईने विभिन्न जडिवुटिको (तितो, कटुकी, चिराईतो, यार्चागुम्बा आदि) अनुसन्धान गर्ने				२०,००,०००
2	२	हिउसि वाटो मर्मत गर्ने (जडिबुटी संकलन गर्न जाने वाटो)				३०,००,०००

3	४	आगलागी नियन्त्रण गर्नको निम्ति अग्नि रेखा निर्माण गर्ने				१०,००,०००
3	२	जडिवुटी संकलनको निम्ति दिगो संकलनको व्यवस्था मिलाउने (अध्ययन गरेर)				१३,००,०००
3	१	ताखा खोला क्षेत्रमा तटबन्धन गर्ने				३५,००,०००
3	३	सामुदायिक वनमा वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने				५,००,०००
4		जडिवुटि संरक्षण कार्यक्रम (दिगो उत्खनन्)				५०,००,०००
4	१	लापार्मा सामुदायिक वनमा रहेको पाखा तथा खुला क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने				३७,५०,०००

4	२	वन्यजन्तु आक्रमणबाट हुने बाली क्षति न्यूनीकरणको निम्ति वन क्षेत्र घेरवार गर्ने (टोक, साराल,न्हुप,किम्री र कार्ति)				९०,००,०००
4		वन्यजन्तुको संरक्षणको निम्ति जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन (चोरी सिकारी नियन्त्रण)				५,००,०००
5	४	कोङस्योर,सेरोग, दाउरामा खालि क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने				१५,००,०००
5	२	तिसिटुप, लादेघाट दाउरा नदिले कटान रोक्नको निम्ति तटबन्धन गर्ने				१०,००,०००
5	३	प्याक सेरोगमा नदिकटान रोक्नको निम्ति तटबन्धन गर्ने				१०,००,०००
5	१	लादेखोला दाउरामा लोपहुने जडीवुडी				२,५०,०००

		संरक्षण गर्न जनचेतनामुलक तालिम संचालन				
6		चरन क्षेत्र संरक्षण (रिउस गाउँ)				२००००००
6		रिउस खोला देखि लेम्स्युम पुलसम्म खोलाको छेउमा ग्याबियन पर्खाल तटबन्ध निर्माण गर्ने				१००००००००
6		वृक्षारोपण (स्यानको पहिरो क्षेत्रमा)				५०००००
7	२	थार्च रुम्पु र कुशुमा डाले घाँस लगाउने				२,००,०००
7	१	स्थानीय वन क्षेत्रमा पाईने विभिन्न किसिमका जडिबुटीहरुको उचित प्रसोधन केन्द्रको स्थापना गर्ने				५०,००,०००

8	१	सामुदायिक बन वरपर तटबन्धन गर्ने (नदि कटानले जोखिममा रहेका सा.व.मा) रुताङ, छेलचागा,लागरि, नाक्पो टुल्स, च्याङ्ग नाक				२०,००,०००

स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित लागत
1		खानेपानी मुलहरुको अभिलेकिकरण तथा बहाब मापन र मुख्य मुलको संरक्षण				२००००००
1		मुल संरक्षण क्रियाकलाप संचालन				१००००००
1		सरसफाई सम्बन्धि जनाचेतामुलक बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा तथा संचालन				२००००००

1		सार्वजनिक चर्पी निर्माण र मर्मत				१००००००
2	१	एक घर एक सौचालय निर्माण तथा प्रयोग सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने				१,००,०००
2	६	महिला स्वास्थ्य स्वंसेविकालाई क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने				५,००,०००
2	२	समुदाय स्तरीय सामुदायिक धाराहरु निर्माण गर्ने				१०,००,०००
2	५	स्वास्थयकर्मिलाई पटक पटक क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु प्रदान गर्ने				५,००,०००
2	३	स्वास्थ्य चौकीमा पदपुर्ति गर्ने र स्वास्थ्य चौकिको नियमित अनुगमन गर्ने				१,००,०००

2	४	स्वास्थ्य संस्थामा पाईने सेवा सुविधाबारे स्थानिय समुदायलाई जानकारी गराउने				१,००,०००
3	३	खारी गाउँमा खानेपानि वितरण प्रणालि व्यवस्थित गर्ने र घरघरमा खानेपानि सुविधा पुर्याउने				३५,००,०००
3	२	ताखा गाउँमा बर्थिङ्ग सेन्टर भवनको निर्माण गर्ने				५०,००,०००
3	१	राहारिङ देखि आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र सम्म खानेपानि वितरण व्यवस्था गर्ने (खारीमा)				२२,५०,०००
4		खानेपानी फिल्टर वितरण (किम्री र कार्ति)				९०००००
4		बर्थिंग सेन्टर घेराबार (किम्री)				५००००००
4		बर्थिंग सेन्टरमा उपकरण खरिद (किम्री)				४५०००००

4		बर्थिंग सेन्टरमा शौचालय निर्माण				१७०००००
4		स्वास्थ्य सरसफाइ सम्बन्धि जनचेतनामुलक तालिम५००००० (किम्री र कार्ति)				
5	१	खानेपानी निर्माण गर्ने (श्री महाने प्रा.वि.) दाउरा				२,००,०००
5	२	दाउरा गुम्बा शौचालय निर्माण				१०,००,०००
5	३	शौचालय निर्माण सेरोग गुम्बा				१०,००,०००
5	४	सरसफाइ सम्बन्धि जनचेतनामुलक तालिम (दाउरा र सेरोग)				५,००,०००
5	५	स्वास्थ्य चौकीको भवन निर्माण				१,५०,००,०००
6		खानेपानी योजना निर्माण (युगोर देखि बिद्यालायास म्मा-रिउस)				३५०००००

6		ब्यतिगत तथा बातावरण सरसफाइको सम्बन्धि तालिम (रिउस र पूर्ण गाउँ)				
6		रिउस र पुअमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने				५०००००
7	२	खानेपानि मुहान संरक्षणको निम्ति घेरवारको व्यवस्थापन गर्ने				१०,००,०००
7	५	गाऊको विभिन्न स्थानमा फोहरमैला राख्नको निम्ति डस्टबिन राख्ने				१,००,०००
7	४	गाऊमा सार्वजनिक सौचालयको निर्माण गर्ने				२,००,०००
7	१	प्रत्यक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा प्रत्यक घरमा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने				५०,००,०००
7	३	स्थानीय समुदायलाई सरसफाई सम्बन्धि				२,००,०००

		जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने				
8	२	खानेपानि फिल्टरको व्यवस्था (स्थानिय स्रोत प्रयोग गरेर)				५,००,०००
8	३	नेल कटर, साबुन तथा ब्रसको व्यवस्था गर्ने (विधालयमा)				२,००,०००
8	१	माङ्गी गांउमा चर्पि नभएका घरमा चर्पि बनाउने प्रोत्साहन प्रदान तथा सहयोग गर्नु पर्ने				२०,००,०००
9	३	कोरडास्यामा खानेपानी व्यवस्था गर्ने				५०,००,०००
9	१	राता भिङ च्याट्या हुंदै छायल सम्म खानेपानि व्यवस्थापन गर्ने				३०,००,०००
9	२	लिगुरे खोला देखि ठाटी वस्ती सम्म खानेपानी व्यवस्थापन				१८,००,०००

उधोग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित लागत
1		डाले चुक प्रसोधन गरि जुइस उत्पादन गर्ने तालिम तथा बजारीकरण गर्ने				१००००००
1		बाटो निर्माण (चितै र डोल्फु)				२००००००
1		बिद्यालय भवन निर्माण				५००००००
1		मह लगायतका स्थानीय उत्पादन संकलन , प्याकेजिंग र बजारीकरण तालिम				१००००००
1		राडी,पाखी र फेरुवा बनाउन तालिम				१००००००
1		स्वास्थ्य चौकी मर्मत तथा घेराबार				३००००००

2		छुचेन पुल (सस्पेन्सन) हिउसो सिरानचौर सडक खण्ड दीर्घकालीनरूपमा मर्मत गर्ने (छुचेन - मुगु-हिउसो-सिरानचौर)				१०००००००
2		दुग्ध पदार्थ जस्तै(दही, घ्यू,छुर्पी तथा चिज) उत्पादन गर्ने उधोग संचालन गर्ने				३००००००
2		स्थानीय उत्पादन				
2		स्थानीय गोरेटो बाटो फराकिलो बनाउने साथै उत्तरी सीमासम्म बाटो जोड्ने (भट्यौली देखि मुगु नाक्चा लग्न सम्म)				५००००००
3	१	खारी गाउँको खोङ्दनमा स्याउ बाट जुस बनाउने उधोग स्थापना गर्ने				१८,००,०००

3	३	चेजाङफुक देखि ताखा खारी सम्म सडक निर्माण गर्ने				३६,००,०००
3	२	स्थानीय भेडाको उन बाट बनाईने झोला, गलैंचा, राडी, पाखि बनाउने उधोग स्थापना गर्ने र रोजगारी सिर्जना गर्ने				१३,००,०००
4		गलैंचा निर्माण सम्बन्धि आमा समुहहरुलाई तालिम प्रदान गरी स्वरोजगारी बढाउने				३२००००००
4		टाक्पालमा झोलुंगे पुल निर्माण				६५०००००
4		राडी पाखी सम्बन्धि उद्योग स्थापना				३००००००
5	२	कानफुक देखि राहा सम्म गोरेटो बाटो निर्माण				२०,००,०००
5	५	छेवाथाङ देखि सेरोग सम्म ग्रामिण सडक निर्माण				७०,००,०००

5	१	लादेघाटमा राडीपाखी उधोग संचालन गर्ने				२५,००,०००
5	३	लादेघाटमा ३ वटा काठे पुल निर्माण गर्ने				१०,००,०००
5	४	सेरोग गाडमा झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्ने				३०,००,०००
6		उनको धागो बनाउने कारखाना निर्माण गर्ने (रिउस बगर)				५००००००
6		जडिबुटी संकलन तथा प्रसोधन केन्द्र निर्माण (चुपलिंग)				५००००००
6		झोलुंगे पुल निर्माण तथा मर्मत (रिउस बगर र मेडी गंगा)				३०००००
6		रिउस गाद देखि नेचिन खोला र पुवा गाड देखि नेचिन सम्म बाटो मर्मत तथा निर्माण				५००००००

7	७	छायल देखि मह गाऊ सम्म पुग्ने सडक फराकिलो तथा मर्मत गर्ने			५०,००,०००	
7	८	जनकल्याण आधारभुत विधालयको भवन निर्माण गर्ने			४०,००,०००	
7	१	डाले चुक बाट जुस उत्पादन गर्ने प्रसोधन उधोग स्थापना गर्ने				
7	५	ढुङ्गेधारा देखि रोम्पु नाचेन सम्म जाने सडक निर्माण गर्ने			१,००,००,०००	
7	४	मह गाऊ देखि रोम्पु नाचेन सम्म जाने सडक निर्माण गर्ने			१,००,००,०००	
7	६	मह गाऊ देखि रोम्पु नाचेन सम्म जाने सडक निर्माण गर्ने			४०,००,०००	
7	९	मह गाऊको स्वास्थ्य ईकाइको घेरबार			२,००,०००	

		गर्ने				
7	२	राडी पाखि, लिउ, फेर्या जस्ता स्थानीय उत्पादन बढाउन तालिम प्रदान गरी प्रसोधन उधोग स्थापना गर्ने			१,००,००,०००	
7	३	स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने महलाई प्रसोधन गर्ने, लेबलिङ्ग गर्ने र उचित बजारीकरण गर्ने			५०,००,०००	
8	३	जुलगागामा राडी, पाखि तथा झोला बनाउने घरेलु उधोग स्थापना गर्ने				५०,००,०००
8	१	थाङ युङमा च्याङ्ग्राको उन निकाल्ने घरेलु उधोग स्थापना गर्ने				५०,००,०००
8	२	सोतारमा ग्रिल उधोग स्थापना गर्ने (साना)				२०,००,०००

9	३	घांटे देखि चिमाथ सम्म सडक निर्माण				६०,००,०००
9	२	छायल देखि कोरडास्या सम्म सडक निर्माण				६०,००,०००
9	५	मिल स्थापना गर्ने (चिनो, धान, तेल) पापुमा				३०,००,०००
9	१	सिरपानि देखि पापु सम्म बाटो निर्माण				६०,५०,०००
9	४	स्याउको जुस बनाउने उध्योग स्थापना				३८,००,०००

पर्यटन एंव प्राकृतिक तथा सास्कृतिक सम्पदा

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित रकम
1	१	चितैं तथा डोल्फू गुम्बामा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने				५,००,०००
1	२	छांयानाथ जाने पर्यटकलाई खाने तथा बस्नको निम्ति होमस्टेको व्यवस्थापन				१५,००,०००

		सम्बन्धि कार्यक्रम गर्ने				
1	५	पर्यटकका निम्ति प्राथमिक उपचार सामग्रीको विभिन्न स्थानमा व्यवस्था गर्ने				२,००,०००
1	३	पर्यटकलाई बाटो देखाउनको निम्ति लोकेसन नक्साहरु विभिन्न स्थानमा राख्ने				५,००,०००
1	४	स्थानीय युवाहरु लाई पथ पर्दशकको तालिम दिने				५,००,०००
2		कोइगी , नेछेन ,स्वागेरी हिमाल (द ग्रेट हिमालयन ट्रेल को) बारे प्रचार प्रसार गर्ने				१००००००

2		बर्षेनी कोयेगो कार्यक्रमको थालनी गर्ने र भाबी पुस्तालाई संस्कृतिक नाच र गान सिकाउने र संस्कृतिको संरक्षण गर्ने र मुगुको इतिहास जगेर्ना गर्न अभिलेखीकरण गर्ने (पुस्तकमा)				५ ०००००
2		राफ्टिंग, रक क्लाइमबिंग ,आइस स्केटिंग जस्ता साहसिक खेलको सम्भावना अध्ययन गर्ने र क्रमिक रूपमा थालनी गर्ने				५००००००
2		ल्होसारको अवसरमा संस्कृतिक नाचगान प्रतियोगिता आयोजना गर्ने र मातृभाषा लाई बिद्या लयमा पाठ्यक्रममा समाबेश गर्ने (मुगु गाउँ र सिरान चौर)				५०००००

2		होमस्टे विकास र ब्यबस्थापन (मुगु गाउँ र सिरान चौर)				१००००००
3	२	नाचेन पर्वको ठाउमा खानेपानीको निर्माण गर्ने				१७,४५,०००
3	३	पेमा साङ्ग छैलिङ गुम्बाको घेरबार				१९,००,०००
3	१	युरुगाउँमा धर्मशालाको भवन निर्माण गर्ने				२,९५,०००
4		टोकमा भ्युटावर निर्माण गर्ने				६५०००००
4		कार्मरोंग संग्राहलय स्थापना (किम्री)				८००००००
4		किम्री गाउँको पुरानो सार्बजनिक गुम्बा पुनर्निर्माण गर्ने (किम्री)				७१००००००
4		किम्री गाउँलाई टुरिजम भिलेजको रूपमा विकास गर्ने (किम्री)				१५००००००

4		छायानाथ जाने तिर्थयात्रुहरुलाई बिश्राम स्थल बनाउने (तिहत देखि छायानाथ सम्म)				१००००००
5	३	सेटुङ दाउरामा रहेको मुर्तिलाई घेराबारा गर्ने				
5	२	सेरोग गाउँ देखि सेटुङ सम्म ग्रामिण सडक निर्माण				१००,००,०००
5	४	सेरोग देखि होप्को सम्म गोरेटो बाटो निर्माण				१५,००,०००
5	१	सोटुङमा सिढीं निर्माण गर्ने				५०,००,०००
6		गुम्बा निर्माण तथा थान्का चित्र निर्माण तालिम (पुवा र रिउस गाउँ)				२००००००
6		बाटो मर्मत पुवा गाउँ देखि माथि लेक सम्म				५०००००
6		बाटोको बनाउनमर्मत नेचिन खोला देखि रिउस बगर संग तिर्थयात्रलाई				२००००००

		सहज				
6		स्थानीय भाषा तथा लोक गीतको संरक्षण (पुवा र रिउस गाउँ)				५०००००
6		होमेस्टे सम्बन्धि तालिम (पुवा तथा रिउस गाउँ)				१००००००
7		बुकी डाँडा जाने बाटो निर्माण तथा तालको नजिक बस्ने पाटि निर्माण				१५०००००
7		महगाउँको गुम्बामा खानेपानीको ब्यबस्थापन				२०००००
7		रोम्पू नाचेनमा खानेपानी व्यवस्थापन				५०००००
8	४	छो नाक्पो तथा छो गुरु ताल संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्नेको निम्ति -होमस्टे तथा अस्थाई पुर्वाधारहरु निर्माण गर्ने				६०,००,०००

8	१	मेटिया युङमा पर्यटन विस्तारको निम्ति गोरेटो बाटो सुधार				५२,००,०००
8	२	सेई गागा (धार्मिक स्थल) पर्यटन विस्तारको निम्ति गोरेटो बाटो सुधार				७०,००,०००
8	३	स्थानिय भेष-भुषा संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्न संग्राहलय स्थापना गर्ने				८५,००,०००
9	१	चिमाथ तथा छायल होमस्टे प्रवर्द्धन				१०,००,०००
9	२	पापु गाउँको खेलमैदान (धार्मिक उत्सवका बेला) पानीको व्यवस्थापन गर्ने				५,००,०००

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना	अनुमानित रकम

					प्राथमिकीकरण	
2	२	उच्च शिक्षाको निम्ति प्रोत्साहनका निम्ति छत्रवृत्तिको व्यवस्थापन गर्ने				५,००,०००
2	६	नेतृत्व विकास तथा महिला शसक्तिकरण सम्बन्धि तालिम दिने				२,००,०००
2	५	पशुपालनको निम्ति उन्नत विउ तथा सहुलियत ऋृणको व्यवस्था मिलाउने				५०,००,०००
2	३	वडामा हुने नियुक्तिमा महिला तथा पुरुषको कोटा बरावरी पदपुर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाउने				
2	१	वालिका तथा पिछडिएका महिलालाई अनिवार्य शिक्षा प्रदान गर्ने				५,००,०००
2	४	स्थानीय भेषभुसा सम्बबन्धि सिलाई कटाई सम्बन्धि तालिम दिने				५,००,०००
3	२	छुवाछुत रोकथामका निम्ति जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने				१३,४०,०००

3	३	लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशिता सम्बन्धि गाउपालिकाको कानुन निर्माण गर्ने				१०,००,०००
3	१	वालबिवाह रोकथामको निम्ति जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने				१४,५०,०००
4		छोरी शिक्षाकोबारे अभिभावकहरुलाई जनचेतना मुलक तालिम प्याकेज तयार गर्ने (किम्री र कार्ति)				१२५००००
4		जिबिकोउपार्जन सम्बन्धि आयआर्जन मुलक सिप विकास गर्ने तालिम				११००००००
4		बाल बिबाह अन्त्य सम्बन्धि सन्देशमुलक सडक नाटक तयार गर्ने				१००००००
4		शु सासन सम्बन्धि सन्देशमुलक पोस्टर पम्प्लेट र ब्यानर छपाई गरी सार्वजनिक स्थानमा टाँस्ने				५०००००
5		एकल महिलाहरुलाई पशुपालन सम्बन्धि तालिम तथा पशु अनुदान				१००००००

5		छोरी शिक्षा सम्बन्धि विभिन्न जनचेतना मुलक संचालन गर्ने (दाउरा र सेरोग गाउँमा)				३००००००
5		सिलाई बुनाई साथै मेसिन वितरण गर्ने (दाउरा सेरोग)				१५०००००
5		स्थानीयलाई शुसासन सम्बन्धि तालिम (दाउरा र सेरोग गाउँमा)				५०००००
6		एकल महिला तथा गरिबीको रेखा मुनि रहेका नागरिकलाई सिपमुलक तालिम चलाउने (पुवा र रिउस गाउँ)				३५०००००
6		बालिका शिक्षा सम्बन्धि जनचेतना तथा तालिम आयोजना (पुवा र रिउस गाउँ)				२००००००
6		महिला सशक्तीकरणका लागि तालिम गर्ने (पुवा र रिउस गाउँ)				५०००००
8	१	बालविवाह रोकथामको निम्ति सडक नाटक तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रम				२०,००,०००

9	१	महिला सशक्तिकरण सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्ने (पिछडिएको तथा दलित महिला)				५,००,०००
9	२	स्थानीय पोसाक वनाउने तालिम प्रदान गर्ने				५,००,०००

जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास

वडा नं	क्र.सं.	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	ईकाई	संख्या	योजना प्राथमिकीकरण	अनुमानित रकम
2		अनमेल बिबाह ,बाल बिबाह तथा जबरजस्ती हुने बिबाहका बारेमा जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने				५०००००
2		छोरीलाई अनिवार्य बिद्यालय पठाउने सम्बन्धि कार्यक्रम गर्ने				२०००००
2		बिपद् पूर्व गर्ने पूर्वतयारी क्रियाकलाप सम्बन्धि तालिम गर्ने				१०००००

2		महिला हिंसा न्यूनीकरण सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धिकार्यक्रम संचालन गर्ने				१५००००
2		समान काम समान ज्यालाको बारेमा जनाचेतान्मुलक कार्यक्रम गर्ने				२०००००
2		स्थानीय स्तरमा सिप विकास क लागि प्लम्बर,वायरिंग,सिकर्मी,डकर्मी, सिलाई कटाइ,गलैंचा बुन्ने जस्ता तालिम संचालन गर्ने				५००००००
3	१	खानेपानी तथा सरसफाई बारे तालिम (ताखखारीमा)				१,१७,०००
3	२	ग्रामिण स्वास्थ्य कार्यकर्ता तथा स्थानिय महिलालाई महिनावारी सचेतना कक्षा सञ्चालन गर्ने				५,००,०००

3	३	ज्यालादारी काम गर्दा क्षमता अनुसार ज्याला दिईनु पर्ने कानुन निर्माण गर्ने र लागु गराउने				२,००,०००
4		शैक्षिक सुधार तथा गुणस्तरिय र जीवन उपयोगी शिक्षा सम्बन्धि तालिम (किम्री र कार्ति)				१००००००
4		सामाजिक कार्यमा महिलाको समान सहभागिता सम्बन्धि (किम्री र कार्ति)				७५००००
4		सामाजिक बिकृति सम्बन्धि सन्देशमुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने (किम्री र कार्ति)				१५००००००

5		जिबिकोउपार्जन को लागि सिपमुलक राडीपाखी बुन्न तालम त ब्यबसाहिक योजना निर्माणमा सहयोग				
5		सामाजिक कार्यमा महिलाको समान सहभागिता गराउने बारे तालिम संचालन				५५००००
6		आमा समुहलाई भेला हुँदा छलफल गर्ने भवन आवश्क पुवा र रिउस गाउँमा				२०००००
6		गाउँ मा सार्वजनिक शौचालयको आवश्कता (रिउस र पुवा गाउँमा)				
8	१	जनचेतनामुलक तालिम	१			१५,००,०००
8	२	प्राविधिक ज्ञानमुलक				१,५०,०००

		तालिम				
४	३	सिकर्मि तथा डकर्मी तालिम				